رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

مِنَ الأَحْكَامِ الفِقْهِيَّةِ فِي الطَّهَارَةِ وَالصَّلاَةِ وَالجَنَائِزِ | بشتو | پښتو

د طهارت، لمونځ او جنازې فقهي احکام

د عاليقدر شيخ؛ علامه
محمّد بن صالحٍ العثيمين په قلم
الله دې هغه، اود هغه مور او پلارٌ او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړي

مِنَ الأَحْكَامِ الفِقْهِيَّةِ فِي
الطَّهَارَةِ وَالصَّلَاةِ وَالجَنَائِزِ

د طهارت، لمونځ او جنازې فقهي احکام

لِفَضِيلَةِ الشَّيْخِ العَلَّامَةِ
مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ العُثَيْمِينِ
غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِلمُسْلِمِينَ

د عالیقدر شیخ؛ علامه
محمّد بن صالحٍ العثیمین په قلم
الله دې هغه، اود هغه مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړي

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

د طهارت، لمونځ او جنازې فقهي احکام سریزه

الحمد لله نحمده، ونستعينه ونستغفره، ونتوب إليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلَّا الله وحده لا شريك له، وأشهد أنَّ محمدًا عبده ورسوله، صلَّى الله عليه وعلى آله وأصحابه والتابعين لهم بإحسان، وسلَّم تسليمًا، أمَّا بعد:

عبادت تر هغه پورې نه بشپړېږي او نه قبلېږي تر څو چې په دوو اساسي شیانو ولاړ نه وي: د الله تعالی لپاره اخلاص، او د هغه د رسول صلی الله علیه وسلم پیروي، الله تعالی فرمايي:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ...﴾

(حال دا چې دوی ته حکم نه و ورکړی شوی مګر په دې چې دوی دې د الله عبادت کوي، په داسې حال کې چې دين (عبادت) دغه (الله) لره خالص کوونکي وي). [البينة:٥]، الله تعالی لپاره اخلاص: پدې معنی چې يو څوک د خپلو کړنو له لارې د الله تعالی د رضا او د هغه د احکامو د پلي کولو اراده ولري.

او د رسول الله صلی الله علیه وسلم پیروي : په دې معنی ده چې عبادت هغه څه ته محدود وي چې په سنت کې راغلي

دي، نه زياتوالى په كې راشي او نه كمښت، دا يوازې د هغه صلى الله عليه وسلم د سنتو په پوهېدو سره تر لاسه كيدى شي.

له همدې كبله، اړينه ده چې هرڅوک هڅه وكړي خپل ټول عبادات د الله تعالى د كتاب او د هغه د رسول صلى الله عليه وسلم د سنتو په رڼا كې وي، تر څو د الله تعالى په بصيرت سره د الله تعالى عبادت وكړي، او د هغه لارې د سالم والي څخه ډاډمن وي چې هغه يې په خپل عبادت كې تعقيبوي، او خپل عمل كې د نبي صلى الله عليه وسلم امامت په ذهن كې ولري، او ځان دې د هغه پيرو وبولي،

او په دې عمل سره د الله او د هغه د رسول صلى الله عليه وسلم سره يې مينه زياته شي، او الله تعالى ته په دې عمل سره د نيږديوالي احساس وكړي.

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ...﴾

(حال دا چې دوى ته حكم نه و وركړى شوى مګر په دې چې دوى دې د الله عبادت كوي، په داسې حال كې چې دين (عبادت) دغه (الله) لره خالص كوونكي وي). [البينة: ٥]

دا بايد په پام كې ونيول شي چې د عبادت ځيني اعمال په بيلابيلو بڼو ترسره كيږي، په ځانګړي توګه هغه عبادتونه چې ډېر تكراريږي، لكه اودس، غسل، او لمونځ.

د دې تنوع حكمت (والله اعلم) په لاندې ټكو كې ده:

لومړى: د مسؤل (مكلَّف) كس لپاره اسانتيا؛ ترڅو هغه ته اختيار وركړ شي چې هر ډول غوره كوي، خو هر ډول چې غوره كوي يوازينى شرط يې د سنتو پيروي كول دي.

دويم: په يو ډول باندې ټينګار د ستړيا لامل ګرځي، نو په دې سره ستړتيا او سستوالي دفع کيږي.

دريم: د عبادت د تحقق لپاره د زړه حرکت او نشاط؛ځکه چې که په يو ډول دوام او ټينګار وشي، ترڅو د عادت په څير وګرځي، هغه به پرته له شعور څخه قولي يا فعلي عبادت ترسره کړي، خو که هغه له يو ډول څخه بل ډول ته انتقال وکړي؛ نو زړه تحرک پيدا کوي، او د الله تعالی د عبادت او د هغه د رسول صلی الله عليه وسلم پيروي او تعقيبولو لپاره زړه د عبادت په موخه نشاط ترلاسه کوي.

علماء (رحمهم الله) د دې ډول عبادتونو په اړه مختلف نظرونه لري: ايا دا غوره ده چې په يو ډول باندې پاتي شو، او تر ټولو بشپړ يا تر ټولو صحيح، يا ورته يو څه غوره کړو، او هغه ته دوام ورکړو؟ يا دا غوره ده چې کله دا ډول ترسره کړو، او کله بل ډول ترسره کړو؟

تر ټولو راجح او غوره دا ده چې: کله يو ډول ترسره شي، او کله بل ډول ترسره شي؛ ترڅو دواړو ډولونو باندې عمل وشي، او هغه ته د رسول الله صلی الله عليه وسلم پيروي کول ترلاسه شي، خو! که د حالاتو له امله يو ډول مناسب وي (لکه د خوف لمونځ ځيني ډولونه)، نو هماغه ډول باندې بايد بسنه وشي.

او هغه څه چې په مختلفو بڼو کې راغلي دي، او د دې قاعدې لاندې راځي: د طهارت ځيني احکام، او د لمانځه شکلونه، او د هغې قولونه.

دا هغه لنډيز دی چې د طهارت (پاکوالی)، لمونځ، او

جنازو په اړه د فقهي احکامو څخه راټول شوي دي، په دې کې یواځې هغه احکام شامل دي چې یا د قرآن کریم څخه ثابت دي، یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم په صحیح سنتو کې راغلي دي.

له الله تعالی څخه سوال کوو چې دغه هڅه یواځې د خپل رضا لپاره قبوله کړي، او د دې په ذریعه دې د خپل شریعت ساتنه وکړي، او د بندګانو لپاره یې ګټور وګرځوي؛ بېشکه هغه ډېر بښوونکی او کریم ذات دی.

والحمد لله ربِّ العالمين، وصلى الله وسلَّم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد، وعلى آله وأصحابه أجمعين، ومن تبعهم بإحسانٍ إلى يوم الدِّين.

محمّد بن صالحٍ العثيمين

لومړی فصل: طهارت

اودس.

غسل.

تیمم.

په موزو مسح کول.

په پګړیو باندې مسح کول.

په جبیره (د هډوکو پټه یا ګچ) مسح کول.

اودس

اودس: د څلورو غړو په ځانګړي ډول مینځلو سره د الله تعالی عبادت کول دي.

او دا د هر بې اودس (محدث) شخص لپاره واجب دی چې غواړي لمونځ وکړي، د الله تعالی د دې وینا پر اساس:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِ...﴾

(ای مومنانو! کله چې لمانځه ته پاڅئ نو مخونه مو پرېمینځئ او لاسونه مو تر څنګلو او په سرونو مو مسح وکړئ او پښې مو تر بښنګرو (ګیټو) ومینځئ...) [المائدة: ٦]

اودس د لمونځ صحت او قبلېدلو لپاره شرط دی؛ د نبي صلی الله علیه وسلم د دې وینا پر اساس:

«لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ».

"الله تعالی د هغه چا لمونځ نه قبلوي چې بې اودس وي، تر هغه چې اودس وکړي" بخاري او نورو د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي[١].

او هغه څه د اودس د فضیلت په اړه راغلي دي:

عمر رضي الله عنه له نبي کريم صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې يې فرمايل:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُسْبِغُ الْوَضُوءَ، ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ

---

[١] بخاري په کتاب الحيل، باب في الصلاة، شمېره (٦٩٥٤)، او مسلم په کتاب الطهارة، باب وجوب الطهارة للصلاة، شمېره (٢٢٥) کې نقل کړي.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ».

«له تاسو څخه چې هر څوک په بشپړ ډول اودس وکړي او بیا ووایي: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ) یعنې: زه شاهدي ورکوم چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله بنده او د هغه رسول دی، نو د جنت اته دروازې به ورته پرانستل شي او له هرې یوې چې وغواړي ننوتلی شي»[1].

له عثمان بن عفان رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ».

"څوک چې ښه اودس وکړي، نو ګناهونه یې له بدن څخه وځي، تر دې چې د نوکانو له لاندې برخې څخه یې هم وځي".

مسلم روایت کړی[2].

او له علي بن ابو طالب -رضي الله عنه- څخه روایت دی

---

[1] مسلم په کتاب الطهارة، باب الذكر المستحب عقب الوضوء، شمېره (۲۳٤) پرته له دې قول څخه: «ٱللَّهُمَّ ٱجْعَلْنِي مِنَ ٱلتَّوَّابِينَ، وَٱجْعَلْنِي مِنَ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ»، او ترمذي په کتاب الطهارة، باب فيما يقال بعد الوضوء، شمېره (٥٥) کې نقل کړي.

[2] مسلم په کتاب الطهارة، باب خروج الخطايا مع ماء الوضوء، شمېره (۲٤٥) کې نقل کړی.

چې نبي كريم -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَإِعْمَالُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ يَغْسِلُ الْخَطَايَا غَسْلًا».

«په سختيو كې اودس بشپړول، او جوماتونو ته د قدمونو كارول، او له يو لمانځه وروسته بل لمانځه ته انتظار كول، ګناهونه په بشپړه توګه له منځه وړي»[1].

* د اودس طريقه:

١ - دا چې په زړه كې - پرته له دې چې په ژبه نيت وكړي - د ناپاكۍ لرې كولو نيت وكړي، او يا د هغه څه لپاره اودس كول چې د هغه لپاره فرض شوي وي، لكه لمونځ، ځكه چې الله تعالى پوهيږي چې د اودس كوونكي په زړه كې څه دي، او ځكه چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم په خپل اودس، لمونځ يا نور عبادتونه كې په ژبه نيت نه دى كړى.

٢. بيا به: "بسم الله" ووايي.

٣- درې ځله به خپل لاسونه ومينځي.

٤- درې ځله مضمضه او استنشاق او استنثار كول، په درې لپو سره.

٥- بيا دې خپل مخ درې ځله ومينځي، د مخ حدود: په اوږدوالي كې د وېښتانو د ودې له معمول ځاى څخه د ږيرې او زنې پورې، او په عرض كې د يو غوږ څخه تر بل غوږ.

[1] ابو يعلى (٣٧٩/١) په شمېره (٤٨٨)، او البزار (٢/ ١٦١) په شمېره (٥٢٨)، او الحاكم په «المستدرك» (١/ ١٣٢) كې نقل كړي.

پورې دي.

۶- بیا به خپل ښي لاس، بیا کیڼ لاس، د ګوتو له سر څخه تر څنګلو پورې درې ځله ومینځي، او څنګلې به هم په مینځلو کې شاملې وي.

۷- بیا به خپل سر په خپلو لاسونو سره یو ځل مسح کړي، لاسونه به ، لامده کړي او د سر د مخکینۍ برخې څخه به یې پیل کړي تر هغه چې د سر شاته ورسیږي، بیا به یې بیرته هغه ځای ته راولي چې له هغه ځایه یې پیل کړی و،

او سر د مخ له پلوه د وېښتانو د ودې له ځایه، او د شا له پلوه د غاړې پورتنۍ حصې پورې، او د ښي او چپ له پلوه د دوړاړو غوږونو په منځ کې دی.

۸- بیا به خپلو دواړو لاسونو سره یو ځل خپل غوږونه مسح کړي ، او د شهادت ګوتې د غوږونو په سوریو کې چې د اورېدو سوري دي، ننباسي، او د غټو ګوتو په واسطه دې بهرنۍ خواوې مسح کړي.

۹- بیا دې خپله ښۍ پښه او بیا دې کیڼه پښه د ګوتو له څوکو څخه تر ښنګرو پورې درې ځله ومینځي، او دواړه ښنګرې په مینځلو کې شامل دي، او دا د پونډیو په ښکته برخه کې دوه څرګند هډوکي دي.

دا هم جواز لري چې درې ځله مینځل په یوه ځل مینځلو محدود شي، یا په دوو مینځلو پورې محدود شي.

غسل

غسل: د ټول بدن د پاکولو له لارې د الله تعالی عبادت کول

دي، دا د هر هغه چا لپاره واجب ده چې د لوی ناپاکۍ په حالت کې وي یا د نورو شرعي علتونو له مخې چې غسل په کې لازم ګڼل کېږي؛ د الله تعالی د دې قول پر اساس:

﴿...وَإِن كُنتُمۡ جُنُبٗا فَٱطَّهَّرُواْۚ...﴾

(... او که جنب وئ نو ځان ښه پاک کړئ...) [المائدة:٦].

* د غسل طریقه:

١- په زړه کې نیت کول، پرته له دې چې نیت په ژبه ووایي، چې د لوي نجاست د لرې کولو یا د هغه څه لپاره غسل کول چې د غسل لپاره مشروع وي، لکه د جمعې لمونځ.

٢- بیا دې ووایي: «بِسمِ الله».

٣- بیا دې درې ځله خپل لاسونه ومینځي.

٤- بیا دې خپل شرمګاه ومینځي.

٥- بیا دې په بشپړ ډول اودس وکړي څرنګه چې لمونځ لپاره اودس کوي.

٦- بیا دې خپل سر ومینځي، اوبه دې واخلي، او د خپلو ویښتانو بېخونه دې خلال کړي ترڅو اوبه ور ورسېږي، بیا دې درې ځله پر سر اوبه راواړوي.

٧- بیا دې خپل ټول بدن ومینځي.

که چېرې په بدن کې یو ځای مات شوی یا زخم وي چې د پانسمان (حائل) اچولو ته اړتیا ولري، نو هغه دې په خپل حالت پرېږدي، او د دې پرځای چې د پانسمان لاندې برخه ومینځي، هغه ځای باندې دې مسح وکړي؛ ځکه چې که د پانسمان (حائل) ځای په مینځلو کې عذر وي؛ په دې حالت

کې مسح کول کافي ده؛ د الله تعالی د دې وینا له مخې:

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ...﴾

نو څومره چې کولای شئ له الله څخه ووېرېږئ.
[التغابن:۱٦]، او دا د ضرورت مسح ده، نو د هغې د ساحې او وخت سره سم اندازه کېږي، او حایل (پانسمان) او د اړتیا له ځای څخه باید تجاوز و نه شي، او کله چې مات شوی ځای یا زخم روغ شي؛ حایل (پانسمان) باید لرې کړی شي.

که د بدن په کومه برخه کې مات شوی ځای یا زخم وي چې مینځلو سره زیانمن کېږي، او هغه ځای باندې هېڅ مانع (حایل) نه وي؛ د مینځلو پر ځای دې په اوبو سره مسح کړي، او که چېرې مسح کول هم ورته زیان رسوي، نو د هغه لپاره دې تیمم وکړي؛ لکه څنګه چې الله تعالی فرمايي:

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ...﴾

(نو څومره چې کولای شئ له الله څخه ووېرېږئ...)
[التغابن:۱٦]، او د الله تعالی دا قول:

﴿...هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖ...﴾

(... هماغه تاسو (خپل کار ته) غوره کړي یاست، او په دین کې یې پر تاسو څه تنګون نه دی راوستی...) [الحج:۷۸].

او دا مسح - که حایل (پانسمان) باندې وي یا د ناروغ پر غړي باندې وي - د غسل ځای نیسي، نو دې باندې طهارت او پاکوالی بشپړېږي، او د عذر له منځه تلو وروسته د ځای بیا مینځلو ته اړتیا نشته.

که دومره اوبه وموندل شي چې د هغه د بدن د ځینو برخو لپاره کافي وي؛ هغه دې وکاروي، او د پاتې نورو برخو لپاره دې تیمم وکړي.

تیمم

تیمم: دا الله تعالی ته د عبادت په توګه د خپلې پاکۍ لپاره د خاورې کارول دي، چې په دې کې د مخ او لاسونو مسح کول شامل دي، کله چې د اوبو کارول ناشوني وي؛ یا د اوبو نشتوالی وي یا د ناروغۍ یا بل علت له امله د اوبو کارول ګواښونکي وي.

او تیمم د اوبو په وړاندې د کوچنې یا لوی حدث (ناپاکۍ) د پاکولو بدیل دی، الله تعالی فرمایي:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ...﴾

(ای مومنانو! کله چې لمانځه ته پاڅئ نو مخونه مو پرېمینځئ...) د الله تعالی تر دې قول پورې:

﴿...وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم مِّنۡهُۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ﴾

(... او که ناروغان وئ، یا په سفر، یا کوم یو د میتیازو ځای نه راغلئ یا مو ښځو ته لاس وروړی وي او اوبه بیانهمومئ نو د پاکې خاورې تیمم وکړئ او په مخونو او لاسونو یې وموښئ، الله نه غواړي چې پر تاسو څه تنګون راولي خو دا غواړي چې سوتره مو کړي او خپل نعمت درباندې تمام کړي چې شکر وباسئ) [المائدة:٦].

او د تیمم پاکي یوه بشپړه پاکي ده چې حدث لرې کوي تر هغه چې د اوبو د کارولو توان ولري؛ د الله تعالی د دې فرمان له مخې:

﴿...وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ...﴾

(... خو دا غواړي چې سوتره مو کړي...) [المائدة: ٦]، او د نبي صلی الله علیه وسلم دا قول:

«جُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ».

"زما لپاره ځمکه د سجدې ځای او پاکوونکی ګرځول شوې ده، او زما د امت هر څوک چې لمونځ لاندې کړي، نو لمونځ دې وکړي" بخاري روایت کړی[١]، او طَهور: هغه څه ته ویل کیږي چې طهارت وربانديې حاصلیږي.

نو په دې اساس، که چیرې یو څوک د نفل لمونځ لپاره تیمم

---

[١] بخاري په کتاب التیمم، باب قول الله: ﴿...فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ...﴾، شمیره (٣٣٥)، او مسلم په کتاب المساجد، شمیره (٥٢١) د جابر رضي الله عنه د حدیث څخه نقل کړي دي.

وکړي، نو د فرض لمونځ هم په همدې تیمم سره ادا کولی شي، تیمم د لمونځ وخت د داخلېدو دمخه هم صحیح دی، او د وخت تېرېدو سره نه باطل کېږي، او که چېرې یو څوک د کوچني حدث (ناپاکۍ) لپاره تیمم وکړي، نو د هغه تیمم یوازې د بل حدث سره باطلیږي، او که چېرې یو څوک د لوي حدث لپاره تیمم وکړي، نو د هغه تیمم یوازې د بل لوي حدث سره باطلیږي.

خو تیمم د عذر له منځه تلو سره باطلیږي، نو که چېرې اوبه ومونډل شي، نو تیمم باطلیږي، او که له ناروغۍ څخه روغ شي، نو تیمم باطلیږي، که تیمم د کوچني حدث لپاره وي یا د لوی حدث لپاره، نو د کوچني حدث لپاره چې تیمم یې کړی وي، نو باید اودس وکړي، او که د لوي حدث لپاره یې تیمم کړی وي، اوس باید غسل دې وکړي.

او تیمم په هرې ځمکې باندې صحیح دی، که خاورینه وي یا شګلنه یا د ډبرو وي، او د هغه شیانو سره چې د ځمکې څخه جوړ شوي وي لکه دیوال؛ د رسول الله صلی الله علیه وسلم د دې وینا له مخې:

«وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا».

«زما لپاره ځمکه د سجدې ځای او پاکوونکی ګرځول شوې ده»[١]،

او د ابو جهیم بن حارث بن صمه انصاري رضي الله عنه څخه روایت دی،

---

[١] تخریج یې مخکې تېر شو.

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الجِدَارِ، فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

"يو سړی له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره مخ شو او سلام يې ورته وکړ، رسول الله صلى الله عليه وسلم تر هغه پورې سلام ته ځواب ورنه کړ تر څو چې ديوال ته يې مخ وګرځاوه، خپل مخ او لاسونه يې مسح کړل او بيا يې سلام ته ځواب ورکړ". دواړه حديثونه بخاري روايت کړي[1].

* د تيمم طريقه:

په زړه کې د حدث د لرې کولو نيت کوي، او د لمونځ يا د هغو نورو عبادتو لپاره چې تيمم په کې مشروع دی، بيا دې "بسم الله" ووايي، او د خپلو دواړو لاسونو په واسطه يو ځل ځمکه باندې ووهي، بيا دې خپل مخ او دواړه لاسونه مسح کړي.

په موزو باندې مسح کول

د خفين (موزو) څخه مقصد: هغه څه دي چې د پښو پر سر د څرمن يا نورو څيزونو څخه جوړ شوي وي.

د جرابو څخه مقصد: هغه څه دي چې په پښو کيږي چې د مالوچ يا نورو موادو څخه جوړ شوي وي.

---

[1] بخاري په كتاب التيمم، باب التيمم في الحضر إذا لم يجد الماء، شمېره (٣٣٧) کې روايت کړی، او څرنګه چې مسلم په كتاب الحيض، باب التيمم، شمېره (٣٦٩) کې راوستی دی.

* د خفینو (موزو) او جرابونو باندې د مسح کولو حکم:
موزو او جرابونو باندې مسح کول د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنت دي، نو چا چې موزې یا جرابې اغوستې وي؛ نو د هغو مینځلو پر ځای هغو باندې مسح کول غوره ده.

او دلیل یې: د مغیرة بن شعبه رضي الله عنه حدیث دی چې وایي:

أَنَّ النَّبيَّ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ تَوَضَّأَ، قالَ المُغِيرَةُ: فأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ، فَقَالَ: «دَعْهُمَا؛ فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ»، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم اودس وکړ، مغیره وویل: نو زه ټیټ شوم چې (د اودس پر مهال یې) موزې وباسم، نو ویې فرمایل: « پرې یې ږده، یقینا چې له پاکۍ سره مې پښو کړي دي، (یعني په اودس مې پښو کړي دي)» نو پر دواړو یې مسح وکړه[1].

په موزو باندې مسح کول د الله په کتاب (قرآن) او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په سنت کې ثابت دی.

کوم چې د الله په کتاب کې دی؛ د الله تعالی په دې قول کې دی:

[1] بخاري په کتاب الوضوء، باب إذا أدخل رجلیه وهما طاهرتان، شمېره (۲۰۶)، او مسلم په کتاب الطهارة، باب المسح علی الخفین، شمېره (۷۹/۲۷٤) کې نقل کړي.

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِ...﴾

(اى مومنانو! کله چې لمانځه ته پاڅئ نو مخونه مو پرېمينځئ او لاسونه مو تر څنګلو او په سرونو مو مسح وکړئ او پښې مو تر ښينګرو (ګيټو) [و وينځئ]...) [المائدة:٦]، او د هغه تعالى دا قول:

﴿...وَأَرۡجُلَكُمۡ...﴾

(... او پښې مو ...) په دوو سبعي او صحيحو قرائتو باندې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل شوي دي.

لومړى قرائت: (وَأَرْجُلَكُمْ): چې "وُجُوهَكُمْ" باندې عطف دى، او معنا يې دا ده چې پښې بايد ومينځل شي.

دويم قرائت: (وَأَرْجُلِكُمْ) به جر سره چې "بِرُءُوسِكُمْ" باندې عطف دى، او معنا يې دا ده چې دواړه پښې مسح شي.[١]

هغه څه چې واضح شو دا دى چې ښه که مَسح کيږي يا وينځل کيږي، سنت دي، نو کله چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم پښې ښکاره او لوڅې وې، هغه به يې وينځلې، او کله چې په موزو باندې پټې وې، هغې باندې به يې مَسح کوله.

---

[١] په نصب باندې نافع او ابن عامر او حفص عن عاصم او کسائي قرائت کړي دي، او په جر باندې ابن کثير او أبو عمرو او شعبة له عاصم او حمزة قرائت کړي دي، څرنګه چې په «الکشف عن وجوه القراءات السبع» (١/ ٤٠٦) کې راغلي دي.

او هر چې په دې باره کې د سنت دليل دى؛ نو په دې اړه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه متواتر (په ګڼو سندونو راغلي) ثابت دي، امام احمد رحمه الله وايي: «زما په زړه کې د مَسحې په اړه هېڅ شک نشته، په دې اړه څلوېښت حديثونه د رسول الله صلى الله عليه وسلم او د هغه د اصحابو څخه راغلي دي».

او د نظم څخه يوه بېلګه دا ده چې ناظم وايي[1] :

هغه حديث چې تواتر په شکل راغلی: «چا چې دروغ ووايه...» *** او "څوک چې د الله لپاره کور جوړ کړي او د اجر هيله ولري"

او ليدل، شفاعت، او حوض، او موزو باندې مسح کول، او دا يې ځيني دي

* په موزو باندې د مسح کولو شرطونه:

په موزو باندې مَسح کول څلور شرطونه لري:

لومړی شرط: دا چې موزې يې په طهارت (اودس سره) په پښو کړې وي، او د دې دليل: د نبي صلى الله عليه وسلم دا حديث دى چې مغيرة بن شعبه ته يې وفرمايل:

«دَعْهُمَا؛ فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ».

« پرې يې ږده، يقينا چې له پاکۍ سره مې پښو کړي دي»[2].

---

[1] نظم د تاودي ابن سودة ده، څرنګه يې چې د صحيح بخاري په حاشيه ذکر کړی (۱/ ۱۲۵).

[2] وړاندې تخريج شوی دی (مخ ۱۸۰).

دویم شرط: دا چې موزې یا جرابې پاکې وي، که نجسې (ناپاکې) وي، نو مَسح پرې جائز نه ده، د دې دلیل:

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى ذَاتَ يَوْمٍ بِأَصْحَابِهِ وَعَلَيْهِ نَعْلَانِ، فَخَلَعَهُمَا فِي أَثْنَاءِ صَلَاتِهِ، وَأَخْبَرَ أَنَّ جِبْرِيلَ أَخْبَرَهُ بِأَنَّ فِيهِمَا أَذًى أَوْ قَذَرًا».

«یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم اصحابو ته لمونځ ورکاوه، په پښو کې یې څپلۍ وې، نو د لمانځه پر مهال یې هغه لرې کړې او وې ویل چې جبرائیل علیه السلام هغه ته خبر ورکړ چې په هغو کې یو څه چټلي یا ناپاکي ده»[1]. دا په دې دلالت کوي چې په هغه ځای کې لمونځ کول جائز نه دي چې نجاست ولري، ځکه چې که چیرې نجاست په اوبو سره مسح شي، نو مسح کوونکی په نجاست ککړ کیږي، نو دا پاکونکی نشي کیدی.

دریيم شرط: مَسح باید د کوچني حدث (نا پاکۍ) لپاره وي، نه د جنابت، یا د هغه څه لپاره چې غسل پرې واجبیږي، او دلیل یې: د صفوان بن عسال رضي الله عنه حدیث دی، چې وایي:

«أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كُنَّا سَفْرًا أَلَّا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ، وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ

[1] ابو داود په کتاب الصلاة، باب الصلاة في النعل، شمېره (٦٥٠)، او احمد (٣/ ٢٠) نقل کړې، د ابو سعید رضي الله عنه له حدیث څخه.

وَنَوْمٍ».

" رسول صلی الله علیه وسلم موږ ته امر کړی چې کله موږ سفر کاوه، نو درې ورځې او شپې خپل موزې و نه باسو پرته له جنابت څخه، مګر د حاجت رفع کولو، ادرار کولو او خوب لپاره"[1]. نو شرط دا دی چې مَسح یوازې په کوچني حدث کې وي، او په لوی حدث (جنابت) کې مَسح جائز نه ده؛ د دې حدیث له مخې چې مو مخکې یاد کړ.

څلورم شرط: دا دی چې مسح باید په محدود شوي شرعي وخت کې وشي، چې مقیم لپاره یوه ورځ او یوه شپه ده، او مسافر لپاره درې ورځې او شپې دي؛ له دې کبله چې علي بن ابي طالب (رضي الله عنه) روایت کړی دی، چې وایي: "نبي کریم صلی الله علیه وسلم د مقیم لپاره یوه ورځ او یوه شپه، او د مسافر لپاره درې ورځې او شپې تعیین کړې دي، یعنې: د موزو په مسح کې". مسلم نقل کړی[2].

دا موده د نجاست وروسته د لومړي مسح کولو څخه پیلیږي، او د مقیم لپاره د څلورویشت ساعتونو وروسته او د مسافر لپاره د دوه اویاوو ساعتو وروسته پای ته رسیږي، نو که فرض کړو چې یو کس د سې شنبې په ورځ د سهار د

---

[1] ترمذي په کتاب الطهارة، باب المسح على الخفين، شمېره (٩٦)، او نسائي په کتاب الطهارة، باب التوقيت في المسح على الخفين، شمېره (١٢٧)، او ابن ماجه په کتاب الطهارة، باب الوضوء من النوم، شمېره (٤٧٨)، او احمد (٤/ ٢٣٩) کې روایت کړي دي.

[2] مسلم په کتاب الطهارة، باب التوقيت في المسح على الخفين، شمېره (٢٧٦) کې نقل کړی.

لمانځه لپاره ځان پاک کړ، او د چهارشنبې په شپه د ماښام د لمانځه تر ادا کولو پورې په طهارت کې پاتې شو، او ویده شو، بیا د چهارشنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره پاڅېد، او د زوالي وخت په پنځو بجو یې مسح وکړه؛ نو د مودې پیل به د چهارشنبې د ورځې د سهار له پنځو بجو څخه د پنجشنبې په ورځ د سهار تر پنځو بجو پورې وي. که فرض کړو چې هغه د پنجشنبې په ورځ تر پنځو بجو مخکې مسح وکړه، نو هغه کولی شي چې د سهار لمونځ - یعنې د پنجشنبې د سهار لمونځ- په همدې مسح سره ادا کړي، او نور لمونځونه هم ادا کولی شي چې غواړي یې تر هغه چې په طهارت کې وي؛ ځکه چې د علماءو د راجح قول له مخې، د مسح مودې د پای ته رسېدو سره اودس نه ماتېږي؛ ځکه چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د طهارت لپاره موده نه ده ټاکلې، بلکې یوازې د مسح لپاره موده ټاکلې ده، نو کله چې موده پای ته ورسیږي، مسح نه شي کېدلی، خو که چېرته هغه په طهارت کې وي، نو طهارت یې باقي ده، ځکه چې دا طهارت د شرعي دلیل له مخې ثابت شوی دی، او هغه څه چې د شرعي دلیل له مخې ثابت شوی وي، پرته له شرعي دلیل څخه له منځه نه ځي، نو د مسح د مودې پای ته رسیدو سره د اودس د ماتېدو لپاره هېڅ شرعي دلیل نشته، ځکه چې اصل د هغه بقا په هماغه شکل دی چې و، تر هغه چې زوال یې روښانه شي، دا هغه شرطونه دي چې د موزو په مسح کې لازمې دي، نور هم ځینې شرطونه شته چې ځینو علماءو ذکر کړي دي، خو په هغو کې ځینې نقدونه شتون لري.

[الفاتحة: ١-٧]،

[الإخلاص: ١]، [الفلق: ١]، [الناس: ١].
[الانشقاق: ١]،
[الكافرون: ١] [الإخلاص: ١]

د موزو، پګړيو او جبيره (پټيې يا پلستر) په اړه د پوښتنو يوه ټولګه

الحمد لِلَّه ربِّ العالمين، وأُصلِّي وأُسلِّم على نبيِّنا محمد، وعلى آله وأصحابه ومن تَبِعَهُم بإحسانٍ إلى يوم الدِّين.

و بعد؛ ما د دې پوښتنو ځوابونه واورېدل چې زما څخه د موزو او پګړيو او جبيره (پټۍ يا پلستر) د مسح کولو په باب کې مطرح شوي وو، دا د هغه ځواب سره ورته وه چې ما ثبت کړي و، او ما په هغې کې يو څه کوچني تعديلات راوستل، ما د هر هغه چا لپاره چې غواړي چاپ يې کړي، د چاپ اجازه ورکړې ده، په دې شرط چې دوی تصحيح ته پاملرنه وکړي، او د چاپ حق يې د ځان يا بل چا لپاره نه وي.

د الله تعالی څخه غوښتنه کوم چې ټولو ته برياليتوب او قبوليت په برخه کړي.

دا يې ليکوال وايي
محمد الصالح العثيمين
په ١٩/٥/١٤١٠هـ

موزو باندې مسح

پوښتنه (١): ځينو فقهاو دا شرط ايښی چې موزې بايد د فرض ځای پټ کړي، ايا دا شرط صحيح دی؟

ځواب: دا شرط صحیح نه دی، ځکه چې په دې باندې هېڅ دلیل نشته؛ ځکه چې ترڅو چې د موزو یا جورابو نوم باقي وي؛ مسح پرې جواز لري؛ ځکه سنت د موزو پر مسح کولو په مطلق ډول راغلی دی، او هر هغه څه چې شارع مطلق پرېښي وي، د هغه په تقیید کولو کې هېڅوک حق نلري، مګر دا چې هغه سره د شارع لخوا نص یا یو شرعي قاعده وي، کوم چې تقیید څرګندوي.

او پر دې اساس، سوري لرونکي او نازکو موزو باندې مسح کول جواز لري؛ ځکه چې د موزو مقصد د پوستکي پټول نه دی، بلکې مقصد يې د پښو د ګرمولو او د هغو د ګټو لپاره دي.

په جرابو باندې مسح کول جواز لري؛ ځکه چې لرې کول يې ستونزمن دي، او په دې کې د سپکو او درنو جورابو ترمنځ هیڅ توپیر نشته، او نه هم د سوري شویو جورابو او سالمو جورابو ترمنځ هېڅ توپیر شته، مهمه خبره دا ده چې تر هغه چې د موزو نوم پاتې وي؛ په هغې باندې مسح کول جائز دي.

پوښتنه (۲): یو سړي تیمم وکړ او موزې يې پښو کړې، که اوبه ومومي، ایا کولای شي په موزو باندې مسح وکړي، په داسې حال کې چې موزې يې پاکې پښو کړې وي؟

ځواب: که طهارت د تیمم طهارت وي، نو هغه نشي کولای چې په موزو باندې مسح وکړي؛ د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د دې حدیث له مخې:

«فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ».

«ما پاکې پښنو کړې وې»[۱]، او د تیمم طهارت د پښنو سره تړاو نلري، بلکې یوازې د مخ او لاسونو سره تړاو لري.

په دې اساس، که چېرې یو سړی اوبه ونه لري، یا ناروغ وي او د اودس لپاره اوبه ونه شي کارولی، نو هغه دې موزې په پښنو کړي، که څه هم بې اودسه وي، او دا موزې به یې په پښنو کې وي (بې له تاکل شوې مودې) تر څو چې اوبه ومومي که اوبه و نه لري، یا د ناروغۍ څخه روغ شي که ناروغ وي؛ ځکه چې پښنه د تیمم پاکوالي سره هېڅ تړاو نه لري.

پوښتنه (۳): ایا نیت کول واجب دی؟ په دې معنی چې: که چېرې یو سړی وغواړي چې جرابې یا موزې په پښنو کړي، او نیت ولري چې هغو باندې مسح کوي، همدارنګه نیت وکړي چې د مقیم په توګه مسح کوي یا د مسافر په توګه؟ او یا دا چې نیت واجب نه دی؟

ځواب: دلته نیت اړین نه دی؛ ځکه چې دا یو داسې عمل دی چې حکم یې یوازې په شتون پورې تړلی دی، نو دا نیت ته اړتیا نلري، لکه څنګه چې که یو سړی جامه واغوندي، نو ضرور نه ده چې نیت وکړي چې په لمونځ کې به عورت پټوي، په همدې ډول، د موزو په اغوستلو کې نیت ته اړتیا نشته چې پرې به مسح کوي، او همدارنګه د مودې نیت هم اړین نه دی؛ بلکې، که هغه مسافر وي، نو درې ورځې حق لري، نیت یې کړي وي یا نه، او که مقیم وي؛ نو یوه ورځ او یوه شپه حق لري، نیت یې کړي وي یا نه.

---

[۱] تخریج یې مخکې تېر شوی (مخ: ۱۸۰).

پوښتنه (٤): هغه سفر يا مسافه چې په هغه کې درې ورځې (او شپې) پر موزو باندې مسح کول جواز لري، کوم دي؟

ځواب: هغه سفر چې په هغه کې د لمونځ لنډول جواز لري، هماغه سفر دی چې مسح په کې درې ورځې او شپې دوام کوي؛ ځکه چې د صفوان بن عسال رضي الله عنه حديث مو چې ذکر کړ، وايي:

«إِذَا كُنَّا سَفْرًا».

(کله چې موږ په سفر کې وو)[١]، نو تر هغه چې يو سړی مسافر وي او لمونځ لنډوي؛ درې ورځې مسح کولای شي.

پوښتنه (٥): که چېرې مسافر ورسېد (مقيم شو)، يا مقيم مسافر شو، او مسح يې پيل کړې وي، نو د هغه موده څنګه حسابيږي؟

ځواب: که د اقامت په حالت کې يې مسح پيل کړې وي، بيا مسافر شي، نو د مسافر په توګه به مسح بشپړوي (د راجح قول پر اساس)، او که د سفر په حالت کې يې مسح پيل کړې وي، بيا مقيم شي، نو د مقيم په توګه مسح بشپړوي، دا راجح قول دی.

ځيني علماء وايي: که چېرې په حضر (اقامت) کې مسح وکړي، بيا مسافر شي، نو د مقيم په توګه مسح بشپړوي؛ خو راجح قول هغه دی چې موږ مخکې وويل؛ ځکه چې دا سړی مخکې له سفر څخه د مسح په موده کې څه وخت تېر کړی،

---

[١] تخريج يې مخکې ذکر شو، په (٢٠) مخ کې.

بيا په سفر لاړ شي، نو په حقيقت کې دا د هغو مسافرانو څخه دی چې درې ورځې مسح کولی شي.

پوښتنه (٦): يو سړی شک کوي چې مسح يې کله پيل کړې او د مسح وخت په اړه شک لري، نو څه وکړي؟

ځواب: په دې حالت کې د يقين پر بنسټ دې عمل وکړي، که شک ولري: چې ايا د ماسپښين لمونځ لپاره يې مسح کړې او يا د مازديګر لمونځ لپاره؟ نو د مودې پيل دې د مازديګر لمونځ څخه وګڼي؛ ځکه چې اصل دا دی چې مسح و نه شي.

د دې قاعدې دليل «الأَصْلُ بَقَاء مَا كَان عَلَى مَا كَان»: اصل پرېښودل د پخواني شي په خپل حالت دي، او «الأَصْلُ العَدَم»: اصل نشتوالی دی، دا چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ته د يو سړي شکايت وړاندې شو چې په لمونځ کې د يو شي احساس کوي، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

«لَا يَنْصَرِفْ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا».

(لمونځ دې نه پرېږدي، تر هغه چې غږ واوري يا بوی احساس کړي)[١].

پوښتنه (٧): يو سړي د مسح کولو وخت له پای ته رسيدو وروسته مسح وکړه، بيا يې لمونځ وکړ، نو د هغه د لمانځه حکم څه دی؟

[١] بخاري په کتاب الوضوء، باب لا يتوضأ من الشك حتى يستيقن، شمېره (١٣٧)، او مسلم په کتاب الحيض، باب الدليل على أن من تيقن الطهارة ثم شك في الحدث فله أن يصلي بطهارته، شمېره (٣٦١) کې روايت کړې، د عبد الله بن زيد رضي الله عنه د حديث څخه.

ځواب: که چېرې د مسح موده پای ته رسېدلې وي (مقيم وي يا مسافر)، او هغه مسح وکړي، نو هغه لمونځ چې په دې طهارت سره يې ادا کړی، باطل دی؛ ځکه چې اودس يې باطل دی؛ ځکه چې د مسح کولو موده يې پای ته رسېدلې ده، نو هغه لپاره اړينه ده چې له سره بشپړ اودس وکړي او خپلې پښې دې هم ووينځي، او هغه لمونځونه يې چې په دې اودس سره کړي او د وخت د ختمېدو وروسته يې پرې مسح کړې ده، بايد بېرته تکرار کړي.

پوښتنه (۸): که چېرې يو سړی جرابې وباسي، په داسې حال کې چې اودس ولري، بيا يې جرابې بې له دې چې اودس يې مات شي، بېرته په پښو کړي، ايا پر دې جورابو مسح کول جواز لري؟

ځواب: که جرابې وباسي او بېرته يې واغوندي، په داسې حال کې چې اودس ولري، که دا د هغه لومړی اودس وي (يعنې تر اغوستلو وروسته اودس نه وی مات شوی)، نو پر هغه باندې حرج او ګناه نشته چې جرابې واغوندي، او کله يې چې اودس کاوه هغې باندې دې مسح وکړي.

خو که دا هغه اودس وي چې مخکې په همدې اودس باندې يې پر جرابو مسح کړې وي، نو که جرابې وباسي، بېرته نشي کولای پرې مسح وکړي؛ ځکه چې لازمه ده چې جرابې په داسې اودس سره واغوستل شي چې د اوبو په طهارت سره وي، نه د مسح په طهارت سره، دا هغه څه دي چې د علماء له ويناو څخه پوهېدل کېږي.

خو که د علماو څخه کوم يو ويلي وي چې که هغه دا په

پاکوالي کې تکرار کړي - حتی د مسح په پاکوالي کې - نو هغه کولی شي تر هغه وخته پورې مسح وکړي چې موده یې پاتې وي، نو دا یو قوي قول دی، مګر زه نه پوهیږم چې چا داسې خبره کړي وي، نو هغه څه چې ما د دې قول د ویلو څخه منع کوي دا دي چې ما داسې څوک نه دی لیدلی چې دا یې ویلي وي؛ که چیرې د عالماو څخه کوم یو دا ویلي وي؛ دا زما په نظر سمه ده؛ ځکه چې د مسح کولو پاکوالی بشپړ پاکوالی دی، نو باید وویل شي چې: که چېرې د مینځلو په طهارت سره وربانديې مسح کولی شي، نو د مسح په طهارت سره هم کولی شي چې مسح وکړي، خو ما هیڅوک نه دي لیدلي چې دا خبره یې کړې وي.

پوښتنه (۹): نو موږ دا نه وایو چې د موزو لرې کول د مسح له باطلونکي څخه دي؟

ځواب: که هغه خپلې موزې وباسي، نو اودس یې نه باطلیږي، مګر مسح یې باطلیږي، که چیرې هغه بیا واغوندي، او اودس یې مات شي؛ نو هغه باید خپلې موزې وباسي او خپلې پښې دې ومینځي.

مهمه خبره دا ده چې پوه شو چې موزې یې د طهارت په حالت کې په داسې حال کې اغوستې وي چې خپلې پښې یې مینځلې وي، د هغه څه پر اساس چې موږ د عالمانو له خبرو څخه زده کړي دي.

پوښتنه (۱۰): یو سړی په لومړي ځل په خپلو بوټانو (موزو) مسح کوي، او په دویم ځل یې لیرې کوي، او په خپلو جرابو مسح کوي، ایا د هغه مسح کول صحیح دي، یا باید

خپلې پښې ومينځې؟

ځواب: په دې اړه اختلاف شته. ځينې علماء په دې اند دي چې که يو څوک د دوو موزو څخه پر يوې باندې مسح وکړي - پورتنۍ يا ښکتنۍ - نو حکم يې پر لومړي تطبيقيږي او دويمې ته نه انتقاليږي.

ځينې علماء په دې اند دي چې تر هغه چې موده يې پاتې وي، دويم ته انتقال جواز لري، د مثال په توګه: که هغه په بوټانو (موزو) مسح وکړي، بيا يې وباسي، او غواړي چې اودس وکړي: هغه کولی شي په جرابو مسح وکړي، کوم چې جرابې دي، د راجح قول پر اساس، همدارنګه، که هغه په جرابو مسح وکړي، بيا يې نورې جرابې يا بوټان (موزې) واغوستې، او په پورتنيو جرابو مسح وکړي؛ د صحيح نظر له مخې، تر هغه چې موده يې پاتې وي، په دې کې هيڅ حرج نشته، خو موده د لومړنۍ په مسح کولو شمېرل کيږي، نه د دويمې په مسح کولو سره.

پوښتنه (۱۱): خلک ډېرى وخت پوښتنه کوي چې صحيح مسح څنګه ده او د مسح ځای کوم دی؟

ځواب: د مسح طريقه داده چې لاس د پښې د ګوتو له څوکو څخه تر پنډويو پورې يوازې کش کړي، يعنی د موزو پورتنۍ برخه مسح کيږي، مسح بايد په دواړو لاسونو سره په دواړو پښو باندې په يو وخت کې ترسره شي، په دې معنی چې په ښي لاس به ښۍ پښه مسح کړي، او په کيڼ (چپ) لاس به په عين وخت کې چپه پښه مسح کړي، لکه څنګه چې غوړونه مسح کيږي؛ ځکه چې دا د سنت ظاهري معنی ده. د مغيره بن

شعبه رضي الله عنه د وینا له مخې: (نو په دواړو یې مسح وکړه)[1]، دا یې ونه ویل چې: هغه په ښي لاس یې پیل وکړ، بلکې ویې ویل: "هغه پر هغو باندې مسح وکړه" نو د سنت ظاهري معنی هم دا ده، هو، که فرض شي چې د هغه یو لاس کار نه کوي، نو هغه به د چپې پښې څخه مخکې د ښی پښې څخه پیل وکړي.

ډیری خلک په دواړو لاسونو ښی پښه مسح کوي، او په دواړو لاسونو چپه پښه مسح کوي، دا تر هغه ځایه چې زه پوهیږم هیڅ اساس نلري، بلکې علماء وایي: سړی باید په ښي لاس ښی پښه مسح کړي او په چپ لاس چپه پښه مسح کړي.

پوښتنه (۱۲): موږ داسې کسان لیدلي چې له پاسه او ښکته څخه مسح کوي، نو د دغو کسانو مسح څه حکم لري؟ او د دوی لمونځ څه حکم لري؟

ځواب: د دوی لمونځ صحیح دی، او د دوی اودس هم صحیح دی، خو هغوی ته باید وویل شي چې د پښې د ښکته برخې مسح کول له سنت څخه نه دي، په سننو کې د حضرت علي بن ابي طالب رضي الله عنه له حدیث څخه راغلي: "که چیرې دین پر نظر ولاړ وای، نو د موزو ښکته برخه به د پورته برخې په پرتله د مسح کولو وړ وه، خو ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولید چې د خپلو موزو پورته برخه یې مسح کړه"[2]، دا حدیث ښیي چې یوازې د پښې د پاسنۍ برخې

[1] تخریج یې مخکې ذکر شو، په (۱۸۰) مخ کې.
[2] ابو داود په کتاب الطهارة، باب کیف المسح؟، شمېره (۱٦۲) کې نقل کړی.

مسح کول مشروع دي.

پوښتنه (۱۳): د ابن عباس رضي الله عنهما د دې قول توجيه څه ده: "رسول (صلى الله عليه وسلم) د مائدې سورت څخه وروسته مسح نه ده کړې"[۱]، او هغه حديث چې له علي (رضي الله عنه) څخه روايت شوی: "کتاب (قرآن) د موزو مسحې څخه مخکې دی"[۲]؟

ځواب: زه نه پوهيږم: ايا دا د دوی څخه صحيح نقل دي او که نه؟ ما مخکې يادونه وکړه: چې علي بن ابي طالب رضی الله عنه د هغو کسانو له ډلې څخه و چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه يې د مسح کولو احاديث روايت کړي دي، او د هغه له وفات وروسته يې بيان کړي دي، او هغه يې تشريح کړي چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) دوی لپاره وخت ټاکلی و[۳]، او دا په دې دلالت کوي چې د مسح حکم د هغه له نظره د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د وفات وروسته هم ثابت و، او د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د وفات وروسته نسخ (منسوخ کول) امکان نلري.

پوښتنه (۱٤): ايا په موزو د مسح کولو احکام د نارينه وو په څير د ښځو لپاره هم دي؟ آيا په دې کې کوم توپير شته؟

ځواب: په دې برخه کې د نارينه او ښځينه وو ترمنځ هيڅ توپير نشته، او دلته يوه قاعده بايد و پيژندل شي، او هغه داده:

---

۱ امام احمد په «المسند» (۱/ ۳۲۳) کې نقل کړی.

۲ ابن ابي شيبة په «المصنف» (۱/ ۱۸٦) کې نقل کړی، او مطالعه کړه: السنن الکبری للبيهقي (۱/ ۲۷۲).

۳ تخريج يې مخکې ذکر شو، په (۲۱) مخ کې.

"اصل دا دی هغه څه چې د نارینه وو لپاره ثابت دي، هغه ښځینه لپاره هم ثابت دی، او څه چې ښځینه لپاره ثابت دی، نارینه لپاره هم ثابت دی، پرته له دې چې د دوی د جلاوالي ثبوت شتون ولري".

پوښتنه (۱۵): د جرابو یا د هغې یوه برخه د لرې کولو حکم څه دی؛ تر څو چې خپله پښه لږه وګروي، یاد خپلې پښې څخه یو څه لرې کول، لکه کوچنۍ تیږه یا ورته بل څه؟

ځواب: که چېرې خپل لاسونه د جرابو لاندې دننه کړي؛ نو په دې کې کوم حرج نشته، خو که جراب وویستل شي، نو په دې صورت کې: که یوه لږه برخه وویستل شي، نو مسح ته زیان نه رسوي، خو که ډېره برخه ویستل شي، چې د پښې ډېره برخه ښکاره شي؛ نو په دې صورت کې راتلونکي کې پر هغو باندې مسح کول باطلوي.

پوښتنه (۱۶): عام خلک په دې باور دي چې موزو باندې یوازې پنځه لمونځونو لپاره مسح کولی شي، او بیا به یې بیا ځلي تکراروي.

ځواب: هو، دا په عامو خلکو کې مشهور دی، دوی فکر کوي چې یوازې پنځه لمونځونه په مسح کېدای شي، خو دا سم نه دی، بلکې مسح ته یوه ورځ او یوه شپه موده ټاکل شوې ده، په دې معنی چې هغه کولی شي د یوې ورځې او یوې شپې لپاره مسح وکړي، که هغه پنځه لمونځونه کړي وي یا ډېر.

د مودې پیل د مسح کولو څخه دی، لکه څنګه چې موږ مخکې یادونه وکړه، هغه کولای شي لس یا ډیر لمونځونه وکړي، که څوک د دوشنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره

موزې واغوندي او د سې شنبې په شپه تر ویده کیدو پورې په اودس کې پاتې شي، بیا د سې شنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره په لومړي ځل په موزو مسح وکړي، نو هغه کولی شي د چهارشنبې په ورځ د سهار تر لمانځه پورې مسح وکړي، نو هغه د دوشنبې په ورځ د سهار، ماسپښین، مازدیګر، ماښام او ماخوستن لمونځونه په موزو سره ادا کړي دي، دا ټوله موده هغه لپاره نه شمېرل کېږي؛ ځکه چې دا د مسح کولو دمخه ده، او هغه د سې شنبې په ورځ د سهار لمونځ وکړ او مسح یې وکړه، ماسپښین لمونځ یې ادا کړ او مسح یې وکړه، مازدیګر لمونځ یې ادا کړ او مسح یې وکړه، ماښام لمونځ یې وکړ مسح یې وکړه، ماخوستن لمونځ یې ادا کړ او مسح یې وکړه، همدارنګه، هغه کولی شي د چهارشنبې د لمانځه لپاره مسح وکړي که چیرې هغه د مودې له پای ته رسیدو دمخه مسح کړې وي، لکه څنګه چې که هغه د سه شنبې د سهار د لمونځ لپاره په پنځه بجو مسح کړې وي او د چهارشنبې د سهار د لمونځ لپاره په پاو کم پنځه بجو مسح کړي او تر شپې د پنجشنبې د ماخوستن لمونځ پورې په اودس کې پاتې شي، نو هغه په دې اودس سره د چهارشنبې د سهار، ماسپښین، مازدیګر، ماښام، او ماخوستن لمونځونه ادا کوي. په دې ډول هغه د موزو له اغوستلو راهیسي پنځلس لمونځونه ادا کړي دي؛ ځکه چې هغه دا د دوشنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره اغوستي و، او په پاکوالي کې پاتې شو، او د سې شنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره یې تر پنځو بجو پورې مسح نه کوله، او د چهارشنبې په ورځ د سهار د لمانځه لپاره یې په پاو کم پنځه بجو مسح کړې ده، او د ماخوستن د لمانځه تر ادا کولو

پورې په اودس کې پاتې شو، نو په دې توګه هغه پنځلس لمونځونه ادا کړي دي.

پوښتنه (١٧): كه چېرې يو كس اودس وكړي او په موزو مسح وكړي، او د مسح په موده كې د مازديګر د لمانځه څخه مخكې موزې لرې كړي، ايا هغه لمونځ كولى شي او ايا د هغه لمونځ صحيح دى، يا د هغه اودس د موزو د لرې كولو سره باطلېږي؟

ځواب: د علماوو تر ټولو راجح نظر، چې شيخ الاسلام ابن تيميه او د علماوو يوې ډلې (رحمهم الله) غوره كړى، دا دى چې: د موزو په لرې كولو سره اودس نه باطلېږي[1]، كه چېرې يو كس خپلې موزې د اودس په حالت كې لرې كړي په داسې حال كې چې هغې باندې مسح كړې وي، نو د هغه اودس نه باطلېږي، دا ځكه چې كله چې هغه پر موزو مسح كوي، نو طهارت يې د شرعي دليل له مخې بشپړ شوى، او كله چې موزې لرې كړي، نو دا طهارت چې د شرعي دليل له مخې ثابته ده، او پرته له شرعي دليل څخه نه شي باطلېدلى، او هېڅ دليل نشته چې د مسح شوي موزو يا جرابو لرې كول اودس باطلوي، نو په دې اساس د هغه اودس صحيح پاتې كېږي، خو كه چېرې هغه بيا موزې واغوندي او په راتلونكې كې پرې مسح وكړي، نو داسې نه شي كېداى، تر هغه ځايه چې زه د علماوو له قوله پوهېږم.

---

[1] الفروع (١/ ٢١٨) .

پر پګړیو مسح کول:

پوښتنه (۱۸): ایا پر پګړۍ مسح کول جائز دي؟ او د دې حدود څه دي؟

ځواب: پر پګړۍ باندې مسح کول د سنتو څخه دي چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه ثابت شوي دي، نو پر پګړۍ باندې مسح کول جائز دي، د پګړۍ په ټوله یا پر ډېرې برخې باندې باید مسح وشي، او همدارنګه مستحب ده چې د سر ښکاره برخې لکه ټنډه، د سر اړخونه، او غوږونه هم مسح کړي.

پوښتنه (۱۹): ایا د نارینه شماغ (د سر دسمال) او د ښځې د سر ټیکرۍ هم د پګړي په حکم کې راځي؟

ځواب: د نارینه شماغ (د سر دسمال) او خولۍ په هیڅ ډول د پګړۍ په حکم کې نه راځي، خو د ژمي په ورځو کې د سر او غوږونو پوښلو خولۍ اغوستل، چې په لاندې برخه کې غاړې باندې تاو شوی وي، دا د پګړۍ په څیر دي؛ ځکه چې لرې کول یې ګران دي، نو پرې مسح کېدای شي.

او د ښځو په اړه، دوی د امام احمد رحمه الله د مشهور نظر سره سم په خپلو پړوني مسح کولی شي که چېرې دوی خپل پړوني د خپلو غاړو لاندې تاو کړي وي[۱]؛ نو هغې باندې مسح کولی شي، ځکه چې دا د صحابه ښځو رضي الله عنهن څخه نقل شوي دي.

---

[۱] الإنصاف مع المقنع والشرح الکبیر (۱/ ۳۸۷)، ومنتهی الإرادات مع شرح البهوتي (۱/ ۱۲۲).

پوښتنه (٢٠): الطُّربُوش (مخصوصه خولۍ) چې د سر پر پورته برخه کې وي او غاړې سره هېڅ تړاو نلري، ايا هغې باندې مسح کېداى شي؟

ځواب: په ظاهره کې، که چېرې د طُّربُوش (مخصوصه خولۍ) لرې کول ګران نه وي، نو مسح کول پرې جائز نه دي؛ ځکه چې په ځينو وجوهاتو له مخې خولۍ سره شباهت لري، او اصل دا دی چې سر بايد مسح شي، تر څو څرګنده شي چې دا هغه څه دي چې مسح پري کيدی شي.

په جبيرې (پټۍ پلستر) مسح کول

پوښتنه (٢١): پر جبيره (پټۍ پلستر) باندې د مسح کولو حکم څه دی او د هر هغه څه چې ورسره ورته والی لري؟ او د کتاب او سنتو څخه يې د مشروعيت دليل څه دی؟

ځواب: لومړی، اړينه ده چې پوه شو چې جبيره (پټۍ يا پلستر) څه ده؟

جبيره (پټۍ پلستر) په اصل کې: هغه څه دي چې مات شوي هډوکي په تړلو او ترميم لپاره کارول کيږي، او د فقهاو په اصطلاح کې، داسې معنا لري: هغه څه چې د طهارت پر ځای د اړتيا له امله ايښودل کيږي، لکه په مات شوي ځای باندې جبس (د ګچو پلستر)، يا د ټپونو پورې پټې، يا د شا د درد له امله، يا نور ورته شيان. پر دوی مسح کول د مينځلو پر ځای کافي دي.

که چېرې فرض کړو چې د اودس کوونکي په لاس د زخم پر سر يوه پټه وي چې اړتيا ورته لري، هغه د مينځلو پر ځای پر هغې مسح کوي، او دا بشپړ پاکوالی دی، په دې معنی چې:

که چېرې دا سړی دا جبیره یا پټۍ لرې کړي، نو د هغه طهارت پاتې کېږي او نه باطلېږي؛ ځکه چې دا په شرعي ډول بشپړه شوې ده، او د پټۍ لرې کول هېڅ شرعي دلیل نه لري چې طهارت باطلوي.

په جبیره (پټۍ یا پلستر) کې هېڅ دلیل نشته چې تعارض په کې نه وي، بلکې، په هغه کې ضعیف احادیث شته چې ځینو علماوو ورته اشارې کړي، او وایي چې: دغه ځیني ضعیف احادیث هغه د حجت کچې ته لوړوي.

ځیني اهل علم وایي: د هغې د ضعف له امله پرې اعتماد نه کېږي. نو دغه علماء اختلاف لري، ځیني یې وایي: د جبیرې (پټۍ یا پلستر) د ځای پاکول ساقطېږي، ځکه چې هغه دا نه شي کولی. او ځینو یې ویل: بلکې پرې تیمم وشي او مسح دې و نه شي.

خو قواعدو ته نږدې اقوال ــ د هغو احادیثو پرته چې په دې اړه راغلي ــ دا ده چې مسح پرې کېږي، او دغه مسح د تیمم څخه بسنه کوي، نو بیا تیمم ته اړتیا نشته، په دې صورت کې موږ وایو چې: کله د پاکۍ د اندامونو په څه برخه کې زخم وي، نو د هغه لپاره مراتب دي:

لومړی مرتبه: دا چې زخم خلاص وي، او مینځل ورته زیان نه رسوي، نو په دې حالت کې مینځل یې واجب دی.

دویمه مرتبه: دا چې زخم خلاص وي، خو مینځل ورته زیان رسوي خو مسح زیان نه رسوي، نو په دې مرتبه کې مسح واجب ده پرته له مینځلو څخه.

دریيمه مرتبه: دا چې زخم خلاص وي، مينځل او مسح کول ورته زيان رسوي، نو دلته تيمم کولی شي.

څلورمه مرتبه: دا چې زخم په پټۍ یا پلسټر یا د هغې په شان بل څه باندې پوښل شوی وي چې ورته اړتيا لري، نو په دې حالت کې پر دغه پوښونکي شي باندې مسح کوي او د غړي د مينځلو څخه بسنه کوي.

پوښتنه (۲۲): آيا په جبيرې (پټۍ یا پلسټر) باندې د مسح کولو لپاره شرطونه شته که چېرې د اړتيا څخه زياته وي؟

ځواب: په جبيرې (پټۍ یا پلسټر) باندې مسح نه کيږي مګر د اړتيا په وخت کې، نو بايد د اړتيا په اندازه محدوده وي، ضرورت يوازې د درد او زخم ځای نه دی، بلکې هر هغه څه چې د دې پټۍ یا پسلټر د ټينګولو لپاره اړين دي، د ضرورت څخه شمېرل کيږي.

پوښتنه (۲۳): آيا په دې معنا کې لفائف هم شامليږي، لکه: ګاز (بنداژ) او ورته نور شيان ؟

ځواب: هو، شامليږي، بايد پوه شو چې جبيره (پټۍ یا پلسټر) په موزو باندې د مسح کولو په څير نه دی چې ټاکلې موده ولري، بلکې تر هغه وخته پورې هغه باندې مسح کولای شي چې اړتيا وي، همدا راز په کوچنيو او لويو حدثونو (بې اودسيو) کې پرې مسح کيږي، د موزو په خلاف چې مخکې يې ذکر وشو، نو هر کله چې غسل وربادې واجب شي، هغه باندې بايد مسح وکړي، لکه څنګه چې په اودس کې مسح کوي.

پوښتنه (٢٤): د جبیرې (پټۍ یا پلستر) باندې مسح کول څه ډول ده؟ آیا ټوله جبیره مسح کیږي، یا یوازې یوه برخه یې مسح کیږي؟ په تفصیل سره یې بیان کړئ.

ځواب: هو، ټوله جبیره مسح کیږي، ځکه چې اصل دا دی چې بدل د مبدل حکم لري، تر هغه چې سنت د خلاف حکم نه وي کړی، دلته مسح د مینځلو بدل دی، نو څنګه چې مینځل ټول عضو ته باید شامل وي، همدا ډول مسح هم باید ټولې پټۍ ته شامل وي، خو موزو باندې مسح کول یو رخصت عمل دی، او په سنت کې راغلي چې د هغې د یوې برخې مسح کول هم بسنه کوي.

دویم فصل: لمونځ

اهمیت او فضیلت یې

د لمونځ طریقه

د سهوې سجده

د تلاوت سجده

د مسافر لمونځ، او د هغه روژه

ناروغي، او هغه څه چې ناروغ ته په کې پاملرنه ضروري ده

ناروغ څنګه ځان پاک کړي، لمونځ وکړي، او روژه ونیسي؟

نفلي لمونځ

دلمانځه منع شوي وختونه

د لمونځ پرېښودونکي حکم

توبه

لمونځ

* د لمونځ تعریف:

لمونځ د الله تعالی په ځانګړي بڼه عبادت کول دی چې په ولاړه، ناسته، رکوع او سجده کې د الله تعالی په ځانګړي اذکارو سره ترسره کیږي، د لمونځ د ادا کولو دمخه د هغه شرطونو پوره کول ضروري دي لکه: طهارت (پاکوالی)، د عورت پټول، د وخت داخلېدل که چېرې وختي لمونځ (تاکل شوی لمونځ) وي، او نور شرطونه.

اهمیت او فضیلت یې:

لمونځ: د اسلام د پنځه ګوني ارکانو څخه دویم رکن دی، او د شهادتینو وروسته تر ټولو مهم رکن دی، او هر هغه څوک چې د لمونځ فرضیت څخه منکر وي، کافر شمېرل کیږي، ځکه چې په الله، او د هغه په رسول او د مسلمانانو اجماع یې دروغ ګڼلی دی.

خو څوک چې د لمونځ فرضیت مني، خو په کې سستي کوي او نه یې ادا کوي، نو په دې باره کې علماء اختلاف لري، خو راجح قول دا دی چې دا ډول کس هم کافر او د اسلام څخه بهر دی.

لمونځ د بنده او د هغه د معبود ترمنځ اړیکه ده، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

«إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى يُنَاجِي رَبَّهُ».

" یو له تاسو څخه چې لمونځ کوي، نو خپل رب سره

مناجات کوي"[١]، او الله تعالی په قدسي حدیث کې فرمایي:

«قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝٢﴾ قَالَ اللهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي. وَإِذَا قَالَ: ﴿ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝٣﴾ قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَثْنَى عَلَيَّ عَبْدِي. وَإِذَا قَالَ: ﴿مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝٤﴾ قَالَ: مَجَّدَنِي عَبْدِي. فَإِذَا قَالَ: ﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ۝٥﴾ قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَإِذَا قَالَ: ﴿ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۝٦ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ۝٧﴾ قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ».

"ما لمونځ د ځان او خپل بنده ترمنځ په دوو برخو ویشلی دی، او زما بنده به هغه څه ترلاسه کړي چې هغه يې غواړي، نو کله چې بنده ووايي: ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾، نو الله تعالی وايي: (زما بنده زما ستاينه وکړه) او کله چې هغه ووايي: ﴿ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾، نو الله تعالی وايي: زما بنده زما ثنا وويله. او کله چې هغه وايي: ﴿مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ﴾، نو هغه تعالی به وفرمايي: زما بنده زما تمجيد او تعظيم وکړ. بيا کله چې هغه

---

[١] بخاري په کتاب مواقيت الصلاة، باب المصلي يناجي ربه عزوجل، شمېره (٥٣١)، او مسلم په کتاب المساجد، باب النهي عن البصاق في المسجد، شمېره (٥٥١) د انس رضي الله عنه د حديث څخه نقل کړي.

وو ايي: ﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ﴾، هغه تعالى به وفرمايي: دا زما او زما د بنده ترمنځ ده، او زما بنده به هغه څه ترلاسه کړي چې هغه يې وغواړي. بيا کله چې هغه وو ايي: ﴿ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ، صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾، هغه تعالى به وفرمايي: دا زما د بنده لپاره ده، او زما بنده ته به هغه څه ورکړل شي چې هغه يې غواړي"[1].

او لمونځ د عباداتو يو باغ دی، چې په هغه کې له هرې ښکلي جوړه شته: تکبير چې په هغه سره لمونځ پيلېږي، او قيام چې په هغه کې لمونځ كوونكی د الله تعالى كلام تلاوت کوي، او ركوع چې په هغه کې خپل رب ته تعظيم كوي، د ركوع نه راپورته کېدل چې پکې د الله پاک له حمد او ثنا څخه ډک وي، او سجده چې پکې د الله پاک په لوړوالي سره تسبيح کوي او دعا کوي، او قعده چې په هغه کې دعا او تشهد ويل کيږي، او په سلام سره پای ته رسيږي.

او لمونځ په سختيو کې مرستندوی، او له بې حيايي او ناوړه کارونو څخه ايسارول کوي، الله تعالى فرمايي:

﴿وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِ...﴾

(په صبر او لمانځه سره مرسته وغواړئ...)

[البقرة:٤٥]، او الله - تعالى - فرمايلي دي:

﴿ٱتۡلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنۡهَىٰ

---

[1] مسلم په كتاب الصلاة، باب وجوب قراءة الفاتحة، شمېره (٣٩٥/٣٨) د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ...﴾

(لوله هغه كتاب چې تا ته وحی كړل شوی دی او لمونځ ترسره كوه، بې شكه لمونځ له بې حيايي او ناوړه كارونو څخه ايسارول كوي...) [العنكبوت:٤٥].

او لمونځ د مؤمنانو لپاره د هغوی په قبرونو او د قيامت په ورځ رڼا ده، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«الصَّلَاةُ نُورٌ».

«لمونځ رڼا ده»[١]، او هغه صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا؛ كَانَتْ لَهُ نُورًا، وَبُرْهَانًا، وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

«چا چې د لمونځ حفاظت وكړ، د هغه لپاره به په قيامت كې رڼا، دليل او نجات وي»[٢].

او لمونځ د مومنانو خوښي او د هغوی د سترګو يخوالی دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

«جُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ».

«زما د سترګو يخوالی په لمونځ كې ځای پرځای شوی

[١] مسلم په كتاب الطهارة، باب فضل الوضوء، شمېره (٢٢٣) د ابو مالك الأشعري رضي الله عنه د حديث څخه نقل كړي.

[٢] امام أحمد په «المسند» (٢/ ١٦٩) د عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما له حديث څخه نقل كړی.

دی»[1].

او لمونځ ګناهونه له منځه وړي، او ګناهونه رژه وي ، رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ، يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ- وَسَخِهِ- شَيْءٌ ؟» قَالُوا: لَا يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ. قَالَ:«فَكَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا».

«خبر راکړئ چي که ستاسو څخه د يو چا د دروازې په خوله کې يو نهر وي چي هغه پکې د ورځې پنځه ځلي غسل کوي، نو څه وايئ چې په هغه به څه خيری پاتې شي؟» هغوی وويل: نه هيڅ خيری به يې پاتې نه شي، ويې فرمايل: همدا د پنځه وخته لمونځونو مثال دی، چې الله جل جلاله پرې ګناهونه پاکوي»[2].

او هغه صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ، مَا لَمْ تُغْشَ الْكَبَائِرُ».

---

[1] نسائي په کتاب عشرة النساء، باب حب النساء، شمېره (۳۳۹۲)، او احمد (۳/ ۱۲۸) د انس رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

[2] بخاري په كتاب مواقيت الصلاة، باب الصلوات الخمس كفارة، شمېره (۵۲۸)، او مسلم په كتاب المساجد، باب المشي إلى الصلاة تمحى به الخطايا، شمېره (٦٦٧) د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه روايت کړی.

"پنځه وخته لمونځونه، له يوې جمعې څخه تر بلې پورې د دوى تر منځه د ګناهونو كفاره ده پدې شرط چې له كبيره ګناهونو څخه ځان وساتل شي"[1].

«وَصَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً».

"د جماعت لمونځ له يوازي لمانځه څخه اوه ويشت درجې غوره دى". ابن عمر د رسول الله صلَّى الله عليه وسلَّم څخه روايت كړى[2].

ابن مسعود رضي الله عنه وايي: «ځوک چې غواړي سبا د الله تعالى سره د مسلمان په توګه ملاقات وكړي، نو هغه دې دا لمونځونه په خپل وخت ادا كړي كله چې ورته بلنه وركړل كيږي، ځكه چې الله تعالى ستاسو پيغمبر ته د هدايت لارې ټاكلي دي، او دا د هدايت له لارو څخه دي، نو كه تاسو په خپلو كورونو كې لمونځ وكړئ، لكه څنګه چې دا متخلف (چې لمونځ په جماعت نه كوي) سړى په خپل كور كې لمونځ كوي، تاسو به د خپل پيغمبر لاره پريښې وي، او كه تاسو د خپل پيغمبر لاره پرېږدئ، نو تاسو به ګمراه شئ، او هيڅ داسې كوم سړى نشته چې ځان پاک كړي او په ښه توګه طهارت وكړي، بيا له دې جوماتونو څخه يو ته لاړ شي، مګر

---

[1] مسلم په كتاب الطهارة، باب الصلوات الخمس والجمعة إلى الجمعة مكفرات لما بينهن، شمېره (٢٣٣) كې د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل كړى.

[2] بخاري په كتاب الأذان، باب فضل الجماعة، شمېره (٦٤٥)، او مسلم په كتاب المساجد، باب فضل صلاة الجماعة، شمېره (٦٥٠) كې نقل كړي.

دا چې الله تعالی به د هر ګام په بدل کې ورته یوه نیکي ولیکي، او یوه درجه به یې لوړه کړي او یوه بدي به یې له منځه یوسي، او موږ نه دي لیدلي چې پرته له څرګند منافق څخه بل څوک له جماعت څخه تخلف وکړي، او داسې هم شوي چې یو سړی به د دوو کسانو په اوږو راوستل شو، ترڅو د جماعت په صف کې ودرول شي»[1].

په لمانځه کې خشوع - کوم چې د زړه حضور دی - او په وخت سره یې ادا کول د بریالیتوب او جنت ته د ننوتلو له لاملونو څخه دي، الله تعالی فرمایي:

﴿قَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ١ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ ٢
وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَنِ ٱللَّغۡوِ مُعۡرِضُونَ ٣ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ٤
وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِفُرُوجِهِمۡ حَٰفِظُونَ ٥ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزۡوَٰجِهِمۡ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ
أَيۡمَٰنُهُمۡ فَإِنَّهُمۡ غَيۡرُ مَلُومِينَ ٦ فَمَنِ ٱبۡتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلۡعَادُونَ ٧ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِأَمَٰنَٰتِهِمۡ وَعَهۡدِهِمۡ رَٰعُونَ ٨ وَٱلَّذِينَ
هُمۡ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمۡ يُحَافِظُونَ ٩ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡوَٰرِثُونَ ١٠ ٱلَّذِينَ
يَرِثُونَ ٱلۡفِرۡدَوۡسَ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ١١﴾

(یقینًا مومنان کامیاب شول ۱
هغوی چې په خپلو لمونځونو کې خشوع کوونکي دي ۲

---

[1] مسلم په کتاب المساجد، باب صلاة الجماعة من سنن الهدی، شمېره (٦٥٤) کې نقل کړی.

او هغه کسان چې دوی له لغو (خبرو او کارونو) نه مخ ګرځوونکي دي ۳
او هغوی چې د زکات ادا کوونکي دي ٤
او هغوی چې د خپل شرم ځایونو حفاظت کوونکي دي ٥
مګر له خپلو ښځو او وینځو نه، نو بېشکه دوی (هغوی ته په ورتلو سره) ملامت کړی شوي نه دي ٦
نو هغه څوك چې له دغو نه علاوه غواړي، نو هم دغه کسان له حده تېرېدونکي دي ٧
او هغه چې هغوی د خپلو امانتونو او عهد رعایت کوونکي دي ٨
او هغه چې هغوی په خپلو لمونځونو مداومت (او حفاظت) کوي ٩
هم دغه خلق وارثان دي ١٠
هغه چې د فردوس وارثان کېږي به، دوی به په هغه کې همېشه وي ١١﴾ [المؤمنون: ١-١١].

د لمونځ د قبلېدو لپاره دوه اساسي شرطونه دي: لمونځ باید په خالص نیت سره یوازې د الله تعالی د رضا لپاره، او د سنت مطابق ادا شي. رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى».

«بیشکه صحت د عملونو په نیتونو پورې دی او هر انسان

ته به هغه څه حاصل شي چې نیت یې کړی وي»[1]، او فرمایي:
«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي».
«تاسو داسې لمونځ وکړئ لکه ما چې ګورئ او زه لمونځ کوم»[2].
د لمونځ طريقه:
نو کله چې دا شرطونه پوره شول او د لمانځه لپاره چمتو وي، هغه باید لاندې اعمال ترسره کړي:
۱- لمونځ کوونکی باید خپل ټول بدن قبلې په لور راوګرځوي، پرته له کوږوالي او سر اړولو څخه.
۲- بیا به د هغه لمونځ نیت وکړي چې غواړي ادا یې کړي، په زړه کې پرته له دې چې نیت په ژبه ووایي.
۳- بیا به تکبیر تحریمه ووایي، او وایي چې: «اللَّهُ أَكْبَر»، خپل لاسونه دې د اوږو برابر، او یا د غوږونو تر نرمۍ، او یا د هغو تر څانګو برابر د تکبیر پر مهال پورته کړي.
۴- بیا به خپل ښی لاس د کیڼ (چپ) لاس شا باندې د سینې پر سر ږدي.
۵- بیا به په دې سره پیل کړي، او ووایي چې:

[1] بخاري په کتاب بدء الوحي، باب کیف کان بدء الوحي، شمېره (۱)، او مسلم په کتاب الإمارة، باب قوله صلى الله علیه وسلم: «إنما الأعمال بالنیة»، شمېره (۱۹۰۷) د عمر بن الخطاب رضي الله عنه له حدیث څخه نقل کړي.
[2] بخاري په کتاب الأذان، باب الأذان للمسافر إذا کانوا جماعة، شمېره (۶۳۱) د مالك بن الحویرث رضي الله عنه له حدیث څخه نقل کړی.

«اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ»[1].

ژباړه: اې الله زما او زما د ګناهونو تر منځه داسې لرې والی راوله لکه څرنګه دې چې ختيځ له لوېديځ څخه لرې کړی دی، اې الله ما له ګناهونو څخه داسې پاک کړه لکه سپينه جامه چې له خيرو څخه پاکيږي، اې الله ما له ګناهونو څخه په اوبو، واورو او ګلۍ سره ومينځه.

۶- او يا دا دې ووايي:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»[2].

---

[1] دا هغه څه دي چې بخاري په کتاب الأذان، باب ما يقول بعد التکبير، شمېره (۷٤٤)، او مسلم په کتاب المساجد، باب ما يقول بين تکبيرة الإحرام والقراءة، شمېره (۵۹۸) د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي.

[2] دا هغه څه دي چې ابو داود په کتاب الصلاة، باب من رأى الاستفتاح بـ«سبحانك اللهم وبحمدك»، شمېره (۷۷۵)، او ترمذي په کتاب الصلاة، باب ما يقول عند افتتاح الصلاة، شمېره (۲٤۲)، او نسائي په کتاب الافتتاح، باب نوع آخر من الذکر بين افتتاح الصلاة وبين القراءة، شمېره (۹۰۰)، او ابن ماجه په کتاب إقامة الصلاة، باب افتتاح الصلاة، شمېره (۸۰٤)، او احمد

ژباړه: اې الله! پاکي او ستاينې يوازې تا لره دي او نوم دې مبارک دی، شان دې لوړ دی او له تا پرته بل معبود نشته.

٧- بيا به اعوذ بالله ووايي، داسې دې ووايي: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

ژباړه: زه له رټل شوي شيطان نه په الله تعالى پورې پناه نيسم.

٨- بيا به بسم الله او د فاتحې سورت ولولي، نو وايي:

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧﴾

ژباړه: د الله -تعالى- په نامه چې ډېر مهربان او رحم کوونکی دی.

ټول (د کمال) صفتونه خاص الله لپاره دي چې د ټولو عالَمونو ښه پالونکی دی،

ډېر زيات مهربان، بې حده رحم کوونکی دی،

(٣/ ٥٠) د ابو سعيد رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي. او ابو داود په تېر شوي ځای، شمېره (٧٧٦)، او ترمذي هم په تېر شوي ځای، شمېره (٢٤٣)، او ابن ماجه هم په تېر شوي ځای، شمېره (٨٠٦) د عائشة رضي الله عنها له حديث څخه نقل کړي. او مسلم په کتاب الصلاة، باب حجة من قال: لا يجهر بالبسملة، شمېره (٣٩٩) چې فعل يې عمر بن الخطاب رضي الله عنه باندې موقوف دی، نقل کړی، او سند کې علت هم شته.

د بَدلي د ورځې مالك دی،
مونږ خاص ستا عبادت کوو او خاص له تا نه مرسته غواړو،
ته مونږ ته سَمَه (نیغه) لاره وښيَه،
د هغو خلقو لاره چې تا پر هغوی انعام کړی دی؛ چې نه پر هغوی غضب شوی او نه گمراهان دي. بيا دې ووايي: (آمين) يعني: اې الله قبول يې کړه.

۹- بيا دې قران ولولي چې ورته اسان وي، او د سهار په لمانځه کې دې تلاوت اوږدوي.

۱۰- بيا دې رکوع وکړي، يعني: د الله د تعظيم لپاره سر ښکته کړي، او د رکوع پر مهال دې تکبير ووايي، او لاسونه دې تر اوږو پورې پورته کړي، او سنت دا دي چې: خپله شا اوږده کړي (هموراه)، او خپل سر ورسره برابر کړي، او لاسونه پر زنګونو کېږدي په داسې حال کې چې گوتې يې يو بل څخه جلا وي.

۱۱- او په رکوع کې درې ځلې «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ»، ووايي، او که دا يې هم اضافه کړ:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»[۱].

«پاکي ده تالره ای ربه، ته منزه او پاک يې، او ټولې ستاينې تا لره دي، اې الله ما ته بخښنه وکړه».

---

[۱] بخاري، په شمېره (۷٦۱)، او مسلم، په شمېره (٤۸٤) کې روايت کړی.

«سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ»[1]

"پاکي دې وي پاک ذات لره، د ملايکو او روح (جبريل عليه السلام) رب لره". نو دا به غوره وي.

۱۲ بيا به خپل سر له رکوع څخه پورته کوي، او وايي: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَه» - الله د هغه چا ستاينه واوريده چې هغه يې وستايه-، او خپل لاسونه به تر اوږو يا د غوږونو په برابرۍ پورته کوي.

۱۳- او مأموم «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَه» نه وايي، مګر د هغې پر ځای وايي چې: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ» -زموږ ربه! ټولې ستاينې ستا لپاره دي-.

۱۴- بيا به د رکوع څخه د پورته کېدو وروسته ووايي:

«رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ»[2].

اې الله زموږه ربه ستا لره ستاينه ده، د آسمانونو د ډکوالي او د ځمکې د ډکوالي او د هغه څه د ډکوالي په اندازه چې له دوی نه وروسته دي.

وإن زاد: «أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ: لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ

---

[1] مسلم، په شمېره (٤٨٧)، او ابو داود، په شمېره (٨٧٢) کې روايت کړی.
[2] مسلم، په شمېره (٤٧١)، او ابو داود، په شمېره (٧٦٠) کې روايت کړی.

مِنْكَ الْجَدُّ» فحسن.

كه دا يې اضافه کړ غوره ده: «أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ: لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»[1]

د ثنا او صفت ويونکي باور لري په هغه څه چې بنده دې - وړاندې وويل- او مونږ ټول دې بندګان يو، منع کوونکی نشته هغه څه لره چې ته يې ورکوې، او ورکوونکی نشته هغه څه لره چې ته يې منعه کوې، او هيڅ شان او شوکت والا ستا په وړاندې ګټه نشي رسولی.

١٥- بيا لومړی سجده کوي، او د سجدې پر مهال وايي: الله أکبر "الله لوی دی" او په اوو غړو دې سجده وکړي:

تندی سره د پوزې، دواړه لاسونه، دواړه زنګنونه، د دواړو پښو سرونه، او خپلې متې به له اړخونو څخه لرې ساتي، څنګلې به په ځمکه نه خپروي، او د ګوتو سرونه به قبلې ته مخامخ کوي.

١٦- او په سجده کې به درې ځلې ووايي: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» «پاکي بيانوم د خپل رب چې ډېر اوچت دی»، او که دا يې اضافه کړ:

[1] مسلم، په شمېره (٤٧٧)، او ابو داود، شمېره (٨٤٧) کې روايت کړی.

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»[1]

(اې زموږ ربه تا لره پاکي ده، او ټولې ستاينې تا لره دي، اې الله ما ته بخښنه وکړه).

«سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ»[2]

"پاکي دې وي پاک ذات لره، د ملايکو او روح (جبريل عليه السلام) رب لره". نو دا به غوره وي.

۱۷- بيا له سجدې څخه سر پورته کړي او وايي: «اللَّهُ أَكْبَر» (الله لوی دی).

۱۸- بيا د دواړو سجدو په مينځ کې په چپه پښه کښيني، ښی پښه ودروي، ښی لاس د ښی پښې په ورون (زنګون) ته نږدې ږدي، او د ښي لاس سلطانۍ او خچه (خلورمه او پنځمه) ګوته کلکې نيسي، غټه او منځنۍ ګوتې سره حلقه کوي، او د دعا په وخت کې د شهادت ګوتې سره اشاره کوي، او چپل کيڼ لاس د ګوتو په غوړولو سره په چپ ورون ږدي په هغه ځای کې چې زنګون ته نږدی دی.

۱۹- د دوو سجدو تر منځ د ناستې په وخت کې وايي:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَعَافِنِي»[3].

---

[1] بخاري، په شمېره (۷٦۱)، او مسلم، په شمېره (٤٨٤) کې روايت کړي.
[2] مسلم، په شمېره (٤٨٧)، او ابو داود، په شمېره (٨٧٢) کې روايت کړي.
[3] مسلم، په شمېره (۲٦۹۷)، او ابو داود، په شمېره (٨٥٠) کې روايت کړی.

" ای ربه، ما ته بخښنه وکړه، پر ما رحم وکړه، ما ته لارښوونه وکړه، ما ته روزي راکړه، زما په زړه پټی ولګوه، او زما حفاظت وکړي".

۲۰- بیا الله تعالی ته په خشوع سره دویمه سجده کوي لکه د لومړی سجدې په څېر یې چې څه ویلي او کړي و، او د سجدې پر مهال تکبیر وایي.

۲۱- بیا له دویمې سجدې څخه پاځیږي او وایي: الله أکبر «الله لوی دی» او دویم رکعت لکه د لومړي رکعت په څیر اداء کوي، مګر دا چې په دویم رکعت کې استفتاح (د پیل دعاګانې) نه وایي.

۲۲- بیا د دویم رکعت له پای ته رسیدو وروسته کښیني او وایي: الله اکبر، «الله لوی دی» او کښیني څرنګه چې د دوو سجدو په منځ کې ناست و.

۲۳- او په دې ناسته کې تشهد وایي، او وایي چې: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ».

«ټول ژبني، بدني، او مالي عبادتونه الله جل جلاله لره دي، سلام او د الله رحمتونه او برکتونه دې وي پر تا اې پیغمبره،

سلام دې وي پر مونږ او د الله پر نیکو بنده ګانو، ګواهي ورکوم چې له الله تعالی پرته بل هېڅوک د عبادت وړ نشته او ګواهي ورکوم چې محمد ﷺصلی الله علیه وسلم د الله بنده او رسول دی.

یا الله! پر محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر کورنۍ رحمت و وروه، لکه پر ابراهیم علیه السلام او د هغه پر کورنۍ دې چې لورولی و، بېشکه ته ستایلی شوی او لوی یې.
یا الله! پر محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر کورنۍ برکتونه و وروه، لکه پر ابراهیم - علیه السلام - او د هغه پرکورنۍ دې چې لورولی و، بېشکه ته ستایل شوی او لوی یې.

زه د دوزخ له عذابه، د قبر له عذابه، د ژوند او مرګ له فتنو او د دجال له فتنو څخه په الله پناه غواړم».

۲۴- بیا له خپل رب څخه د دنیا او آخرت د خیر غوښتنه کوي.

۲۵- بیا ښي اړخ ته سلام اړوي وایي: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّه»، او چپ طرف ته هم همداسې.

۲۶ – که لمونځ درې یا څلور رکعتي وي، د لومړي تشهد په پای کې «أشهد أن لا إله إلا الله، و أشهد أن محمداً عبده ورسوله».

یعنی زه شاهدي ورکوم چې له الله پرته بل معبود نشته او شاهدي ورکوم چې محمد د هغه بنده او رسول دی» باید ودریږي.

۲۷- بيا پاڅيږي او وايي: الله أکبر «الله لوی دی» او په دې وخت کې د اوږو پورې لاسونه پورته کوي.

۲۸- بيا به خپل پاتې لمونځ لکه د دويم رکعت په څېر ادا کوي، خو د فاتحې په قرائت باندې بايد بسنه وکړي.

۲۹ – بيا به په متورک شکل کښيني نو خپله ښۍ پښه دروي او چپه پښه به له ښۍ پښې د پونډۍ لاندې تېروي او خپل مقعد به په ځمکه ښلوی، او لاسونه به په ورنو ږدی په کومه طريقه چې په لومړي تشهد کې ايښي وو.

۳۰ – په دې ناسته کې ټول تشهد لوستل کيږي.

۳۱- بيا ښي اړخ ته سلام اړوي وايي: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ الله» او چپ طرف ته هم همداسې.

* په لمونځ کې مکروه څيزونه:

۱- مکروه دي په لمانځه کې: د سر اړول يا سترګو اړول، اما د اسمان په لور د سترګو پورته کول؛ حرام دي.

۲- په لمانځه کې مکروه دي: عبث او پرته له ضرورت څخه حرکت کول.

۳- په لمانځه کې مکروه دي: داسې شيان له ځان سره لرل چې ذهن مشغولوي، لکه درانه شيان، يا پام اړونکي رنګين څيز.

۴- په لمانځه کې مکروه دي: لاسونه په خصر (شا) باندې کېښودل.

* د لمونځ باطلونکي څيزونه:

۱- په قصد سره خبرې کول، که څه هم لږ وي.

٢- د قبلې څخه د ټول بدن انحراف.
٣- د مقعد څخه د باد وتل، او هر هغه عمل چې اودس يا غسل ايجابوي.
٤- د ضرورت پرته ډېر او پرله پسې حرکتونه.
٥- خندا، که څه هم لږ وي.
٦- په قصد سره په لمونځ کې رکوع، سجده، قيام، او يا قعده زياتول.
٧- په قصد سره د امام مخکې حرکت کول.
٨- هغه جامې چې د بدن پوستکي ښکاره کوي (لکه څرنګه چې په راتلونکي ځواب کې راغلی دی):
عاليقدر شيخ/ محمد بن صالح العثيمين.
السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته، هيله لرم دې پوښتنې ته ځواب راکړئ:
ډېرى خلک په نازکو جامو کې لمونځ کوي چې د بدن پوستکی يې ښکاري، او د دې جامو لاندې لنډ پرتوګ اغوندي چې د ورنو نيمايي ته نه رسيږي، چې د ورنو نيمايي برخه د جامو تر شا ښکاري، د دې خلکو د لمونځ حکم څه دی؟
وعليکم السَّلام ورحمة الله وبرکاته.
د دې خلکو د لمانځه حکم د هغه چا د حکم په څير دی چې پرته له جامو په لنډو جامو لمونځ کړى وي؛ ځکه چې شفافې جامې چې د پوستکي ښودنه کوي، ستر او پوښښ کوونکي نه دي، د دې جامو شتون د نه شتون په څير دی، او د دې پر اساس، د دوی لمونځ د علماوو د خورا سم نظر له مخې،

صحيح نه دی، چې د امام احمد - رحمه الله - په مذهب کې مشهور نظر دی -[1]، او دا ځکه چې د لمونځ کونکي لپاره دا واجب ده چې د نوم او زنګون ترمنځ ځای پټ وساتي، او دا د الله تعال هغه تیټه اندازه د اطاعت ده چې تر لاسه کیدی شي:

﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٍ...﴾

(اې د آدم اولادې! د هر عبادت په وخت کې مو خپل د ښکلا لباس واخلئ...) [الأعراف: ۳۱].

دوی باید له دوو کارونو څخه یو وکړي: یا داسې پتلون یا پرتوګ واغوندي چې د نوم او زنګون تر منځ برخه وپوښي، یا د دې پتلون یا پرتوګ دپاسه داسې پلنې جامې واغوندي چې پوستکی ښکاره نه کړي.

په پوښتنه کې ذکر شوی عمل غلط او خطرناک دی، نو لازم ده چې الله تعالی ته توبه وکړي او په لمونځ کې د پتولو وړ برخه په بشپړه توګه پټه کړي.

الله تعالی څخه ځان او ټولو مسلمانانو ته د هدایت او د هغه د رضایت د توفیق غوښتنه کوو؛ بېشکه هغه جواد او کریم ذات دی.

لیکنه یې کړې ده

محمد الصالح العثیمین

په ۵ د رمضان کال ۱۴۰۸ هجري

---

[1] الإنصاف مع المقنع والشرح الكبير (۳/ ۲۰۰)، منتهى الإرادات مع شرح البهوتي (۱/ ۲۹۸).

د فرض لمونځ او د لمونځ له سلام څخه وروسته وارد شوي اذکار باید ووایي:

«أَسْتَغْفِرُ اللّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللّهَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»[1].

(زه له الله څخه بخښنه غواړم، زه له الله څخه بخښنه غواړم، زه له الله څخه بخښنه غواړم، ای الله! ته سلام یې، او سلام هم له تا څخه دی، ته برکتناک یې، ای د جلال او اکرام خاونده!"

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ، وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللّهُ، مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»[2].

"له الله پرته بل معبود نشته، یوازینی، بې شریکه دی، پاچایي د هغه ده او ستاینه همغه لره ده، او هغه په هر څه قادر دی، نشته له بدی څخه ګرځېدل او په نیکی توفیق ورکول مګر د الله په مدد، د الله پرته بل معبود نشته، او موږ د بل چا عبادت نه کوو مګر د لوی الله، الله لره لورینه او غوره والی او نیکه ستاینه ده، نشته بل معبود پرته د لوی الله څخه، هغه

---

[1] مسلم، په شمېره (٥٩١)، او ابو داود، په شمېره (١٥١٢) کې روایت کړي.
[2] مسلم، په شمېره (٥٩٤)، او نسائي، په شمېره (١٣٤٠) کې روایت کړی.

ته په دين کې مخلص يو، که څه هم کافران يې بد ګڼي.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»[1].

- له الله پرته بل معبود نشته، يوازى، بې شريکه دى، هغه لره پاچاهي ده او هغه لره ستاينه ده او هغه پر هر څه قادر دى، اى الله! هر څه چې ورکوې څوک يې مخه نشي نيولى، او هر څه چې له چا څخه منع کوې څوک يې نشي ور کولى. فايده نه شي ورکولاى خاوند د شرافت او مرتبې ته ستا د عذاب په مقابل کې شرافت او مرتبه د هغه.

او په هغه څه باندې پاملرنه وشي چې په دې اړه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت وي د تسبيح، تحميد او تکبير څخه، او دا په څو روايتونو باندې ثابت دى، خو غوره داده چې کله دا ذکر وويل شي او کله بل ذکر.

لومړى: دا چې ووايي:

«سُبْحَانَ الله» (۳۳ ځلې)، "الله پاک دى"، «الْحَمْدُ لِلَّهِ» (۳۳ ځلې)

"ټول ستاينه د الله لپاره ده"، «اللهُ أَكْبَرُ» (۳۳ ځلې)"الله تر هر شي لوى دى"، او په پاى کې دې ووايي:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ

---

[1] بخاري، په شمېره (٦٨٦٢)، او مسلم، په شمېره (٥٩٣) کې روايت کړى.

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»[1].

"له الله پرته بل معبود نشته هغه يو دی شريک نه لري، د هغه لپاره پاچاهي ده او د هغه لپاره ستاينه ده، او هغه په هر څه قادر دی".

دويم: دا چې ووايي:

«سُبْحَانَ اللهِ» (۳۳ ځلې)، «الْحَمْدُ لِلَّهِ» (۳۳ ځلې)، «اللّٰهُ أَكْبَرُ» (۳۴ ځلې)[2].

دريم: دا چې ووايي:

الثالث: أن يقول: «سُبْحَانَ اللهِ» لس ځلې، او «الْحَمْدُ لِلَّهِ» لس ځلې، او «اللهُ أَكْبَرُ» لس ځلې[3].

څلورم: دا چې ووايي: «سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ»، (الله پاک دی، او توله ستاينه الله لره ده، او

---

[1] مسلم په كتاب المساجد، باب استحباب الذكر بعد الصلاة، شمېره (۵۹۷) کې د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

[2] مسلم په كتاب المساجد، باب استحباب الذكر بعد الصلاة، شمېره (۵۹٦) د كعب بن عجرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

[3] بخاري په كتاب الدعوات، باب الدعاء بعد الصلاة، شمېره (٦٣٢٩) کې د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي. همدارنګه ابو داود په كتاب الأدب، باب في التسبيح عند النوم، شمېره (٥٠٦٥)، او ترمذي په كتاب الدعوات، باب ما جاء في التسبيح والتكبير والتحميد عند المنام، شمېره (٣٤١٠)، او نسائي په كتاب السهو، باب عدد التسبيح بعد التسليم، شمېره (١٣٤٩)، او احمد (٢/ ١٦٠) د عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما له حديث نقل کړی.

الله تر هر شي لوی دی)، پنځه ویشت ځلي[1].

او اړینه ده چې آیت کرسي هم تلاوت کړي، او همدارنګه

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١﴾

(اې نبي!) ته (دوی ته) ووایه: شان دا دی چې الله یو دی.

او

﴿ قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١﴾

(اې نبي) ته ووایه: زه په رب د سبا پورې پناه نیسم. او

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١﴾

(ای نبي) ته ووایه: زه د خلقو په رب پورې پناه نیسم.

د سهو سجدې احکام

د سهو سجدې درې لاملونه دي: زیاتوالی، کموالی، او شک.

زیاتوالی:

بېلګه: دا چې یو څوک په یوه رکعت کې دوه ځله رکوع وکړي، یا درې ځله سجده وکړي، یا په څلور رکعته لمونځ کې پنځم رکعت لپاره ودرېږي، بیا ور یاد شي، او بېرته

---

[1] ترمذي په کتاب الدعوات، باب ما جاء في التسبيح والتكبير والتحميد عند المنام، شمېره (٣٤١٣)، او نسائي په کتاب السهو، باب نوع آخر من عدد التسبيح، شمېره (١٣٥١)، او احمد (٥/ ١٨٤) د زيد بن ثابت رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي. او همدارنګه نسائي په کتاب السهو، باب نوع آخر من عدد التسبيح، شمېره (١٣٥٢) د ابن عمر رضي الله عنهما له حديث څخه نقل کړی.

وکړځي.

که د سهوې سجده د زياتوالي له امله وي، نو د سلام اړولو وروسته ترسره کيږي، داسې چې تشهد او سلام واړوي، او بيا دوه سجدې ترسره کړي، او سلام دې واړوي، رسول الله صلى الله عليه وسلم همدا ډول وکړ، کله چې پنځه رکعته لمونځ يې ادا کړ، خلکو د پنځه رکعت لمونځ په هکله هغه ته يادونه وکړه، نو هغه صلى الله عليه وسلم د سلام اړولو وروسته يې دوه سجدې وکړې[1].

دا بايد ونه ويل شي چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم د سلام اړولو وروسته سجده کړې، دلته اړينه خبره دا ده چې هغه د سلام اړولو مخکې خبر نه و، او قضيه همداسې وه، خو موږ وايو چې: که چيرې حکم د هغه له کړنو څخه توپير درلوداى، نو هغه (صلى الله عليه وسلم) به هغوى ته ويلي واى: که تاسو د سلام اړولو دمخه په زياتوالي باندې خبر وئ، نو د سلام اړولو دمخه سجده وکړئ. نو کله چې هغه خبره په همدې ډول تاييد کړه، نو معلومه شوه چې د زياتوالي سجده سهو بايد د سلام اړولو څخه وروسته وي.

په دې باندې دا دلالت کوي: چې کله پيغمبر صلى الله عليه وسلم د ماسپښين يا ماز ديګر د لمانځه دوه رکعته وروسته سلام واړول، او بيا خلکو ورته يادونه وکړه، نو هغه خپل لمونځ بشپړ کړ، بيا يې سلام واړول، بيا يې دوه سجدې وکړې، بيا

[1] بخاري په کتاب الصلاة، باب ما جاء في القبلة، شمېره (٤٠٤)، او مسلم په کتاب المساجد، باب السهو في الصلاة والسجود له، شمېره (٥٧٢) د ابن مسعود رضي الله عنه له حديث نقل کړی.

يې سلام واړول[1]، دا ځکه چې د لمانځه پر مهال سلام اړول يو اضافه عمل دی، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم د سلام اړولو وروسته د هغې لپاره سجده وکړه.

او لکه څرنګه چې دا د اثر سره مطابقت لری همدارنګه د نظر سره هم مطابقت لري، نو که لمونځ کې زياتوالی راشي، او موږ وويل: د سهوه سجده بايد مخکې له سلام اړولو څخه ترسره شي، په لمونځ کې به دوه زياتوالی راشي. او که موږ ووايو: د سلام اړولو وروسته دې سجده وکړي، په لمونځ کې به يوه سهوه راشي.

کموالی:

دا د سلام اړولو څخه مخکې د هغه سجده ده، لکه: که چيرې هغه د لومړي تشهد څخه په هيره سره پورته شي، يا که هغه په سجده کې «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» ويل هير کړي، يا که هغه په رکوع کې «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» ويل هير کړي، نو هغه د سلام اړولو څخه مخکې بايد سجده وکړي؛ ځکه چې لمونځ د فرض د پرېښودو له امله نيمګړی دی، نو حکمت دا و چې د سلام اړولو دمخه د هېرېدو له امله بايد سجده وکړي، ترڅو نيمګړتيا پوره کړي مخکې له دې چې لمونځ څخه ووځي.

---

[1] بخاري په کتاب الصلاة، باب تشبيك الأصابع في المسجد، شمېره (٤٨٢)، او مسلم په کتاب المساجد، باب السهو في الصلاة والسجود له، شمېره (٥٧٣) کې د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړي. همدارنګه مسلم په تېر شوي ځای کې په شمېره (٥٧٤) د عمران بن حصين رضي الله عنهما له حديث څخه نقل کړی، مګر دا چې هغه وويل: «له درې رکعتونو وروسته يې سلام وويل».

دليل يې د عبد الله بن بحينه حديث دى چې،

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ، فَقَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَجْلِسْ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ، وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ، كَبَّرَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ جَالِسٌ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ».

"رسول الله صلى الله عليه وسلم هغوى ته د ماسپښين لمونځ ادا کړ، له دوو رکعتونو وروسته پاڅېد او کښېنه ناست، کله چې هغه لمونځ پای ته ورساوه او خلکو د سلام اړولو انتظار کاوه، هغه صلى الله عليه وسلم په ناست حالت کې تکبير وواېه، بيا يې دوه ځلې سجده وکړه، بيا يې سلام واړول"[1]

په زياتوالي او کموالي کې شک کول:

که شک يې وکړ: چې ايا هغه څلور رکعت کړي يا درې رکعتونه؟ نو دا دوه حالت لري:

لومړنى حالت: که چېرې يو له دوو څيزونو باندې ګمان وکړي: يا په زياتوالي يا په کموالي. نو د خپل قوي ګمان پر بنسټ دې عمل وکړي، او د سلام اړولو وروسته دې دوه سجدې وکړي، لکه څرنګه چې د ابن مسعود رضي الله عنه په حديث کې راغلي دي:

---

[1] بخاري په کتاب الأذان، باب من لم ير التشهد الأول واجبًا، شمېره (٨٢٩)، او مسلم په کتاب المساجد، باب السهو في الصلاة والسجود له، شمېره (٥٧٠) کې نقل کړي.

«إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ فَلْيُتِمَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ لِيُسَلِّمْ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ»

"كه په تاسو کې يو څوک د خپل لمانځه په اړه شک وکړي او نه پوهيږي چې څو رکعته (لمونځ) يې کړی؛ درې که څلور رکعته، نو شک دې لرې کړي او په هغه څه دې باور وکړي چې يقيني وي، بيا دې له سلام اړولو مخکې دوه سجدې وکړي" دا هغه څه دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلي دي، يا دې ته ورته معنا سره[1].

دويم حالت: که چېرې چاته په زياتوالي يا کموالي که شک پيدا شي پرته له دې چې کوم خوا ته ترجيح ورکړي، نو هغه بايد په هغه څه باندې تکيه وکړي چې هغه باندې يقين لري - کوم چې لږ دی - او بيا يې د هغې پر بنسټ بشپړ کړي، بيا بايد د سلام اړولو دمخه دوه سجدې وکړي، سنت په دې ډول له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه راغلي[2].

* د سجدې سهوې له احکامو څخه:

۱- که لمونځ کوونکی په قصد سره د لمونځ د بشپړيدو څخه مخکې سلام واړوي؛ نو هغه لمونځ باطل دی.

۲- که لمونځ کوونکی په قصد سره په خپل لمونځ کې قيام،

---

[1] بخاري په کتاب الصلاة، باب التوجه إلى القبلة حيث كان، شمېره (۴۰۱)، او مسلم په کتاب المساجد، باب السهو في الصلاة والسجود له، شمېره (۵۷۲) د ابن مسعود رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

[2] مسلم په کتاب المساجد، باب السهو في الصلاة والسجود له، شمېره (۵۷۱) د ابو سعيد رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

قعود، رکوع، یا سجده زیاته کړي؛ نو هغه لمونځ باطل دی.

۳- که لمونځ کوونکی د لمونځ له ارکانو څخه یو رکن پرېږدي: که تکبیر تحریمه وي؛ که په عمد سره وي یا په سهوه، د هغه لمونځ صحیح نه دی، ځکه اصلاً لمونځ یې نه دی پیل کړی، او که پرېښودل شوی رکن پرته د تکبیر تحریمه څخه وي، نو که په قصد سره یې پرېښی وي، لمونځ یې باطل دی.

۴- که لمونځ کوونکی په قصد سره د لمونځ له واجباتو څخه یو واجب پرېږدي؛ نو هغه لمونځ باطل دی.

۵- که د سجده سهوه د سلام اړولو څخه وروسته وي؛ نو اړینه ده چې د سجدو وروسته بیا یو ځل سلام واړول شي.

د سجدې سهوې د احکامو لنډیز:

مسئله/ ۱- د لمونځ د بشپړېدو دمخه ناڅاپي سلام اړول

که چېرې لمونځ کوونکی د هیریدو له مخې د لمونځ د بشپړېدو دمخه سلام واړوي

حالت یې/ که ډېر وخت وروسته ور یاد شي؛ نو لمونځ به بیا له سره پیلوي.

که لږ وخت وروسته ور یاد شي -لکه پنځه دقیقې- نو پاتې رکعت به بشپړوي، بیا به سلام واړوي.

د سجدې سهوې موقعیت/ د سلام اړولو وروسته به دوه سجدې کوي، او دویم ځل به بیا سلام واړوي.

****

مسئله/ ۲- په لمونځ کې زیاتوالی

که چېرې لمونځ کوونکی قیام، قعده، رکوع، یا سجده زیاته کړي

حالت یې/ که د زیاتوالي وروسته ور یاد شي؛ یوازې د سهوې لپاره دې دوه سجدې وکړي.

او که د زیاتوالي پر مهال ور یاد شي؛ نو فوراً له زیاتوالي څخه دې رجوع وکړي.

د سجدې سهوې موقعیت/ د سلام اړولو وروسته دې دوه سجدې وکړي، او دویم ځل لپاره دې بل سلام واړوي.

****

مسئله/ ۳- د ارکانو پرېښودل که چېرې لمونځ کوونکی د هېریدو له مخې د لمونځ له ارکانو څخه یو رکن پرېږدي، پرته له تکبیر تحریمه

حالت یې/ که ځای یې راتلونکي رکعت پورې رسېدلی وي؛ هغه رکعت چې یو رکن یې پرېښودل شوی باطلېږي، او راتلونکي رکعت د هغې ځای نیسي.

که ځای یې راتلونکي رکعت پورې نه وي رسېدلی؛ باید پرېښودل شوی رکن ځای ته بیرته وګرځي، پاتې رکن او د هغې وروسته اعمال دې بشپړ کړي. د سهو سجدې موقعیت: په دواړو حالتونو کې دې د سلام اړولو وروسته دوه سجدې ترسره کړي.

****

مسئله/ ۴- په رکعتونو کې شک

که چېرې د رکعتونو په شمېر کې شک وکړي: چې ایا دوه

رکعته یې ادا کړی که درې رکعته؟ نو دا دوه حالت لري.

حالت یې/ لومړی حالت: که یو خوا باندې یقین ولري؛ نو په راجح او یقینی کار باندې باید عمل وکړي، او د یقین پر اساس دې خپل لمونځ بشپړ کړي، او سلام دې واړوي.

دویم حالت: که هیڅ خوا ورته یقینی نه وي؛ د یقین پر اساس دې عمل وکړي، چې هغه لږ دی، او په همدې لږ سره دې خپل لمونځ بشپړ کړي.

د سجدې موقعیت/ په لومړي حالت کې دې د سلام اړولو څخه وروسته د سهوې سجده وکړي.

دویم حالت کې د سهوې سجده دې مخکې له سلام اړولو څخه ترسره کړي.

****

مسئله/ ۵- د لومړي تشهد د هېرېدو له امله

او د واجباتو حکم د لومړي تشهد حکم دی.

حالت یې/ که د قیام په حالت کې ور یاد شي (په بشپړه توګه ولاړ شوی وي)؛ نو خپل لمونځ ته دې دوام ورکړي، او تشهد لپاره دې نه راګرځي.

که د پاڅېدو په حالت کې، او مخکې له بشپړ ولاړېدو څخه ور یاد شو، نو هغه دې بېرته وګرځي او کښیني، تشهد دې وکړي او خپل لمونځ دې بشپړ کړي.

که چیرې مخکې له دې چې ورونونه یې له پونډیو څخه پورته شي ور یاد شو؛ نو هغه باید کښېني، تشهد دې ووایي، بیا دې خپل لمونځ بشپړ کړي، او سجده سهوه دې نه کوي؛

ځکه چې هغه نه څه زيات کړي او نه يې کم کړي.

د سجدې موقعيت/ مخکې له سلام اړولو څخه دې سجده سهو ترسره کړي.

د تلاوت سجده

سبب يې: دا چې يو څوک د قرآن کريم په تلاوت کولو سره د سجدې آيت باندې تېر شي، او په قرآن کريم کې د سجدو آياتونه او ځايونه معلوم دي، او د مصحفونو په حاشيه کې په نښه شوي دي، کله چې يو څوک د سجدې پر آيت باندې تېر شي، نو هغه باندې لازم ده چې د الله تعالی لپاره سجده وکړي؛ حتی ځينو علماو ويلي دي: چې د تلاوت سجده واجبه ده. خو صحيح قول دا دی چې واجبه نه ده؛ ځکه چې اميرالمؤمنين عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) يو ځل د جمعې په خطبه کې د سجدې آيت په نحل سورت کې تلاوت کړ او سجده يې وکړه، بل ځلي بيا په بله جمعه کې همدا آيت يې تلاوت کړ، خو سجده يې ونه کړه، هغه رضي الله عنه فرمايي: "الله تعالی مونږ باندې سجده نه ده لازمه کړې، مګر کله چې مونږ يې وغواړو"[١]، دلته استثنا منقطع ده، يعنی د "إلا أن نشاء" معنی دا ده چې: که مونږ وغواړو، نو سجده کوو. او د «إلَّا أن نشاء» معنی دا نه ده چې دا يو فرض دی چې مونږ باندې يې فرض کړې ده، ځکه فرايض په مشيئت او غوښتلو باندې تعلق نه نيسي، او عمر (رضي الله عنه) دا کار د صحابو کرامو په حضور کې ترسره کړ، او هېڅ چا دغه عمل رد نه کړ، حال

---

[١] بخاري په کتاب سجود القرآن، باب من رأی أن الله عزوجل لم يوجب السجود، شمېره (١٠٧٧) کې نقل کړی.

دا چې صحابه (رضي الله عنهم) به په هر ځای کې د منکر رد کاوه، نو د صحابو کرامو دا تائید، چې په دې لوی مجلس کې د خلیفه راشد عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) عمل تاییدول، دا ښیي چې د تلاوت سجده واجبه نه ده، او همدا نظر صحیح ده، که انسان په لمانځه کې وي او یا نه وي.

*** د سجدې تلاوت طریقه:**

تکبیر وایی او سجده کوي - د لمانځه د سجدې- په اوو غړو باندې، او وو ایي: "سبحان ربي الأعلی"، "سبحانك اللهم ربنا وبحمدك، اللهم اغفر لي"، بیا به دا مشهور دعا وو ایي:

«اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ، اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِي بِهَا أَجْرًا، وَارْفَعْ عَنِّي بِهَا وِزْرًا، وَاجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ ذُخْرًا، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَهَا مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ».

"اې الله! ما تا ته سجده وکړه، په تا مې ایمان راوړ، او په تا مې توکل وکړ، زما مخ د هغه الله تعالی په وړاندې سجده وکړه چې هغه یې پیدا کړ او صورت یې ورکړ، غوږ او سترګې یې په خپل قدرت او قوت سره سوري کړې. اې الله! زما لپاره د دې سجدې په بدل کې اجر ولیکه، د دې سجدې په بدل کې زما ګناهونه معاف کړه، او دا زما لپاره خپل ځان سره ذخیره کړه، او زما دغه سجده هماغسې قبوله کړه، څرنګه

چې تا د خپل بنده داؤد (عليه السلام) سجده قبوله کړه".[1] بيا به پرته له تکبير او سلام اړولو څخه ولاړ شي

"خو که چېرې په لمانځه کې د تلاوت سجده وکړي، نو د سجدې پر مهال دې تکبير (الله اکبر) ووايي، او سجدې څخه د راپورته کېدو پر مهال دې بيا تکبير ووايي؛ ځکه چې د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د لمونځ توصيف کوونکو ټولو ذکر کړې ده چې هغه (صلی الله عليه وسلم) به هر ځل چې ولاړ شو او ټيټ شو تکبير به يې ويل.[2] او رسول الله (صلی الله عليه وسلم) به په لمونځ کې د تلاوت سجدې لپاره سجده کوله، لکه څرنګه چې دا د ابو هريره (رضي الله عنه) په حديث کې ثابت دی چې نبي کريم (صلی الله عليه وسلم) د ماخوستن په لمانځه کې تلاوت کړ:

﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتۡ ١﴾

کله چې اسمان وچوي. نو په هغې کې يې سجده و کړه[3].

او هغه کسان چې د نبي (صلی الله عليه وسلم) د لمونځ توصيف کوي، د تلاوت سجده له دې حکم څخه نه مستثنی کوي، نو دا ښيي چې په لمونځ کې د تلاوت سجده هم د اصلي لمونځ د سجدې په څېر ده، چې کله سجده کوي او کله له سجدې

---

[1] مسلم، په شمېره (٧٧١)، او ابو داود، په شمېره (٧٦٠) کې نقل کړې.

[2] بخاري په کتاب الأذان، باب إتمام التکبير في الرکوع، شمېره (٧٨٥)، او مسلم په کتاب الصلاة، باب إثبات التکبير في کل خفض ورفع، شمېره (٣٩٢) د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړې.

[3] بخاري په کتاب الأذان، باب القراءة في العشاء بالسجدة، شمېره (٧٦٨)، او مسلم په کتاب المساجد، باب سجود التلاوة، شمېره (٥٧٨) کې نقل کړې.

 څخه را ولاړېږي.

په دې کې هېڅ فرق نشته چې سجده د تلاوت شوي آيت په پای کې وي يا په منځ کې؛ نو کله چې سجده کوي يا ولاړېږی بايد تکبير ووايي، او کله چې رکوع کوي بيا به هم تکبير ووايي، په پرله پسې تکبيرونو په ويلو کې هېڅ حرج نشته؛ ځکه چې سببونه يې يو بل سره توپير لري.

ځيني خلک کله چې په لمانځه کې د سجدې آيت تلاوت کړي او سجده وکړي، نو يوازې د سجدې لپاره تکبير وايي، خو له سجدې څخه د ولاړېدو پر مهال تکبير نه وايي، زه د دې کار لپاره هېڅ اصل نه مومم، په تلاوت سجده کې د تکبير په اړه اختلاف، هغه مهال دی چې سجده د لمونځ څخه بهر وي؛ خو که سجده په لمونځ کې وي، نو د لمونځ د اصلي سجدې حکم لري، يعنی کله چې سجدې ته ځي هم تکبير وايي، او کله چې له سجدې څخه ولاړېږي هم تکبير وايي.

د مسافر لمونځ او روژه

د مسافر لمونځ دو رکعته دی، له هغه وخته چې د خپلې هستوګنې له ځايه په سفر وځي، تر هغه چې بېرته خپل هستوګن ځای ته راستون شي؛ د عائشې (رضي الله عنها) د وينا پر اساس چې وايي: "لومړی چې لمونځ فرض شو، دوه رکعته و، بيا د سفر لمونځ په خپل حالت کې پاتې شو، خو د حضر (مقيم) لمونځ بشپړ شو"[1] او په بل روايت کې راغلي:

[1] بخاري په كتاب التقصير، باب يقصر إذا خرج من موضعه، شمېره (١٠٩٠)، او مسلم په كتاب صلاة المسافرين وقصرها، په شمېره (٣/٦٨٥) کې نقل کړي.

" او د حضر (مقیم) په لمونځ کې زیاتوالی راغی"[1].

همدارنګه انس بن مالک (رضي الله عنه) وايي: "موږ له مديني څخه مکې ته د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) سره سفر وکړ، او هغه (صلى الله عليه وسلم) به په ټول سفر کې دوه دوه رکعته لمونځ کاوه، تر هغه چې بېرته مديني ته راستون شولو"[2].

خو که مسافر د امام (مقیم) تر شا لمونځ وکړي چې څلور رکعته لمونځ کوي، نو هغه (مسافر) باید څلور رکعته لمونځ وکړي، که په لومړي رکعت کې له امام سره يې لمونځ پيل کړی وي يا د لمونځ څه برخه ورڅخه پاتې وي؛ د نبي (صلى الله عليه وسلم) د عموم قول له مخې:

«إِذَا سَمِعْتُمْ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ، وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ، وَلَا تُسْرِعُوا، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا».

"کله مو چې اقامت واورېده، نو په آرامی او وقار سره لمونځ ته ولاړ شئ، او بيړه مه کوئ، هغه برخه مو چې لاندې کړی وي هغه ادا کړئ، او هغه برخه چې تاسو څخه پاتې

[1] بخاري په کتاب الصلاة، باب کيف فرضت الصلاة في الإسراء؟، شمېره (٣٥٠)، او مسلم په کتاب صلاة المسافرين وقصرها، شمېره (١/٦٨٥) کې نقل کړي.

[2] بخاري په کتاب التقصير، باب ما جاء في التقصير، شمېره (١٠٨١)، او مسلم په کتاب صلاة المسافرين وقصرها، شمېره (٦٩٣) کې نقل کړي.

وي، بیا يې بشپړ کړئ"[١]، او د هغه صلی الله علیه وسلم عموم قول: "هغه برخه مو چې لاندې کړی وي هغه ادا کړئ، او هغه برخه چې تاسو څخه پاتې وي، بیا يې بشپړ کړئ" هغه مسافرو ته هم شاملېږي چې د مقیم امام تر شا څلور رکعته لمونځ کوي، ابن عباس (رضي الله عنهما) ته وویل شول: ولې مسافر کله چې یوازې وي، دوه رکعته لمونځ کوي، او کله چې د مقیم امام تر شا لمونځ کوي، څلور رکعته لمونځ کوي؟ نو هغه وویل: "دا هماغه سنت دی"[٢]

او د مسافر څخه د جماعت لمونځ نه ساقطیږي، ځکه الله تعالی په جګړه کې هم د جماعت لمونځ باندې امر کړی، فرمایي چې:

﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ ۖ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ...﴾

(او چې کله ته په دوی کې وې او د لمانځه اقامت ورته وکړې نو د هغوی یو ټولی دې تا سره ودرېږي او خپلې وسلې دې واخلي، نو چې سجده يې وکړه بیا دې ستاسو تر شا اوسي

---

[١] بخاري په کتاب الأذان، باب لا یسعی إلی الصلاة، شمېره (٦٣٦)، او په باب قول الرجل: فاتتنا الصلاة، شمېره (٦٣٥)، او مسلم په کتاب المساجد، باب استحباب إتیان الصلاة بوقار وسکینة، شمېره (٦٠٢) (٦٠٣) د ابو هریرة او ابو قتادة رضي الله عنهما له حدیث څخه نقل کړي، او دا ابو هریرة رضي الله عنه د حدیث لفظ دی.

[٢] امام احمد په «المسند» (١/ ٢١٦) کې نقل کړی.

او هغه بل ټولی دې راشي چې لمونځ يې لا نه دی کړی نو تا سره دې لمونځ وکړي...) [النساء:۱۰۲] الآية.

نو که مسافر په بل ځای کې وي، باید د اذان اورېدو سره په جومات کې حاضر شي، مګر دا چې لیرې وي یا د سفر ملګري ورکېدو وېره ولري، د عمومي دلائلو له مخې هغه څوک چې اذان او یا اقامت اوري د جماعت لمونځ هغه باندې واجب دی.

اما د نفلي لمونځ په اړه؛دا چې مسافر ټول نفلي لمونځونه ادا کولی شي پرته د ماسپښين، ماښام او ماخوستن له سنتونو څخه، نور نفلونه لکه وتر، د شپې، ضحی، د سهار سنت او داسې نور مستثنی لمونځونه ادا کولی شي.

اما د جمع په اړه؛ که د حرکت په حالت کې وي، نو غوره ده چې ماسپښين او مازديګر، او ماښام او ماخوستن سره جمع کړي، یا جمع تقدیم او یا جمع تاخیر، هر ډول چې هغه لره اسان وي،

او هر ډول چې اسان وي هماغه غوره ده،

او کله چې خپل ځای ته ورسيږي نو غوره ده چې جمع و نه کړي، او که جمع يې کړي، نو حرج نشته؛ ځکه چې دواړه طریقې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه ثابتې دي.

اما په رمضان کې د مسافر د روژې په اړه؛ نو نیول يې غوره دي، خو که افطار وکړي، نو حرج نشته، او د افطار شویو ورځو قضا ورباندې لازمه ده، خو که افطار کول ورته اسانه وي، نو افطار غوره دی؛ ځکه الله خوښوي چې د هغه رخصتونو باندې عمل شي، والحمد لله رب العالمين.

لیکنه: محمد الصالح العثیمین
په ۱۴۰۹/۱۲/۵ هـ

څوک چې الوتکه کې سفر کوي څرنګه لمونځ وکړي؟

۱. د نفل لمونځ په داسې حالت کې ادا کوي چې الوتکه کې په خپل څوکۍ کې ناست وي، هر لوري ته چې الوتکې مخه وه، د رکوع او سجده لپاره به اشاره وکړي، مګر سجدې لپاره به سر یوه اندازه زیات ټیټوي.

۲. فرض لمونځونه په الوتکه کې نه ادا کېږي مګر دا چې مخ یې په ټول لمونځ کې قبلې لوري ته وي، او همدارنګه رکوع، سجده، قیام او قعده په سمه توګه ترسره کولی شي.

۳- که چېرته داسې نشي کولی، نو تر ښکته کېدو پورې دې لمونځ وځنډوي، او پر ځمکه دې لمونځ وکړي، او که مخکې له ښکته کېدو د وخت د تیرېدو وېره وه، نو د جمع په قاعده کې د راتلونکي لمونځ وخت سره یوځای ادا کړي که هغه لمونځ وي چې یو بل سره جمع کېږي، لکه ماسپښین له مازدیګر سره، او ماښام له ماخوستن سره، او د دویم وخت لمونځ د تېرېدو وېره هم وه نو په الوتکه کې دې لمونځ وکړي مخکې له دې چې وخت یې تېر شي، او هڅه دې وکړي چې څومره کولی شي د لمانځه شرطونه، رکنونه او واجبات عملي کړي.

د مثال په توګه: که الوتکه د لمر له ډوبېدو څخه لږ وخت مخکې پورته شي، لمر غروب وکړي او هغه په هوا کې وي؛ نو هغه دې د ماښام لمونځ نه ادا کوي تر هغه چې الوتکه هوايي ډګر کې کېني، هغه دې ښکته شي او پر ځمکه دې

لمونځ ادا کړي، او که چېرته د ماښام د لمونځ وخت د تېرېدو وېره وي، نو د ماخوستن لمونځ پورې دې وځنډوي، او د جمع تاخیر په شکل دې پس له ښکته کېدو ادا کړي، او که د ماخوستن د لمونځ د وخت د تېرېدو وېره وي ـ کوم چې د شپې نیمایي ده ـ؛ مخکې له دې چې وخت تېر شي دواړه لمونځونه دې په الوتکه کې ادا کړي.

۴ـ په الوتکه کې د فرض لمونځ ادا کولو طریقه: دا چې ولاړ شي، او قبلې پر لور دې ودرېږي، تکبیر دې ووایي، د فاتحې سورت دې ووایي، او مخکې له هغې څخه د استفتاح مسنونه دعا او وروسته له هغې څخه د قرآن لوستل، بیا به رکوع وکړي، بیا به له رکوع څخه ولاړ شي، تر هغه چې له ولاړېدو څخه ډاډمن شي، بیا به په سمه توګه سجده ترسره کړي، بیا به له سجدې څخه پورته شي، او ډاډمن شکل باندې دې کښیني، بیا به دویمه سجده ترسره کړي، بیا به په همدې طریقه خپل پاتې لمونځ ادا کړي.

که سجده نشي کولی، نو په ناسته دې سجدې لپاره اشاره وکړي، او که قبلې لور ورته معلوم نه و او بل کس هم چې د اعتماد وړ وي خبر یې نه کړ، نو د خپل کوښښ او اټکل پر اساس دې لمونځ ادا کړي.

۵ـ په الوتکه کې د مسافر لمونځ د قصر (لنډ) په ډول وي؛ لکه د نورو مسافرینو په څېر.

مسافر په الوتکه کې څرنګه د حج او عمرې لپاره احرام تړي؟

۱ـ په خپل کور کې دې غسل وکړي، خپل عادي جامې دې

واغوندي، او كه يې غوښتل د احرام جامې دې واغوندي.

۲- کله چې الوتکه میقات ته نږدې شي، نو احرام دې واغوندي، که مخکې يې نه وي اغوستي.

۳- نو کله چې الوتکه میقات ته ورسېده؛ د حج او یا عمرې لپاره دې لبیک ووايي او نیت دې وکړي.

۴- که د میقات څخه مخکې احرام واغوندي او نیت وکړي؛ د غفلت او هېرېدو له وجې؛ نو حرج نشته.

دا لیکنه د محمد الصالح العثيمين ده

په ۱۴۰۹/۵/۲ ه، والحمد لِلَّه ربِّ العالمين.

ناروغي، او هغه شيان چې ناروغ بايد ورته پاملرنه وکړي

ناروغي: د روغتيا کمزورې کېدل، او د بدن د طبيعي توازن له منځه تلل.

ناروغ بايد لاندې شيانو ته پام وکړي:

۱- په الله باندې ايمان ولري چې دا ناروغي د هغه په تقدير او قضاء کې وه، ځکه چې د هغه رب همدا ورته مقدر کړې، او الله تعالی د هغه پيدا کوونکی، او مالک دی، نو ځکه بايد مطمئن، راضي او تسليم وي.

۲- په دې ايمان ولري چې دا ناروغي د هغه په تقدير کې ليکل شوې وه، او د ليکل شوي څيز بدلول نا شونی دی.

۳- په ناروغی باندې بايد صبر وکړي، د الله تعالی د دې قول پر اساس:

﴿...وَٱصۡبِرُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾
(... او صبر وکړئ! بې شکه الله له صبر کوونکو سره دی) [الأنفال: ٤٦].

۴- خپل زړه دې له الله سره تړلی وساتي، او د هغه څخه دې د خلاصون تمه ولري؛ د هغه تعالی قول چې حديث قدسي کې راغلي:

«أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي».

"زه د خپل بنده د باور سره يم چې زما په اړه يې لري"[1]، او د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) دغه وينا چې فرمايي:

«وَاعْلَمْ أَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا».

" او پوه شه چې اساني له تکليف سره وي، او سختۍ سره اساني وي"[2].

۵- د فراغ له فرصت څخه بايد ګټه واخلي، په ډېر ذکر، د قرآن تلاوت، توبه او استغفار سره خپل وخت ډک کړي.

۶- د خپل ناروغي شکايت دې هېڅ چا ته نه کوي پرته له الله څخه ترڅو لرې يې کړي، خو د خبرتيا په توګه که نورو کسانو ته خبر ورکړي، نو ستونزه نشته، نه د شکايت لپاره.

---

[1] بخاري په کتاب التوحيد، باب قول الله تعالى: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥ﴾، شمېره (٧٤٠٥)، او مسلم په کتاب الذكر والدعاء، باب الحث على ذكر الله تعالى، شمېره (٢٦٧٥) د ابو هريرة رضي الله عنه د حديث څخه نقل کړي.

[2] امام احمد په «المسند» (١/ ٣٠٧) کې د ابن عباس رضي الله عنهما له حديث څخه نقل کړی.

٧- د روغتیا نعمت وپېژني، او نورو ناروغانو سره مهربان اوسي.

٨- باید پوه شي چې د ناروغي له امله الله تعالی ګناهونه پاکوي، او بدی لمنځه وړي، او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه ثابت دی چې فرمایي:

«مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى مِنْ مَرَضٍ فَمَا سِوَاهُ، إِلَّا حَطَّ اللهُ بِهِ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا».

"هیڅ مسلمان ته کړاونه د ناروغي او یا بل شي څخه نه رسیږي، مګر دا چې الله د هغه په بدل کې د هغه ګناهونه داسي رېژوي، لکه څنګه چې ونه خپلې پاڼې رېژوي"[1]، او په بل حدیث کې راغلي چې فرمایي:

«مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلَّا كَفَّرَ اللهُ بِهَا عَنْهُ».

"هیڅ مصیبت مسلمان ته نه رسیږي، مګر دا چې الله په هغې سره د هغه څخه ګناهونه پاکوي"[2] یعني: خطاګانې او ګناهونه.

ناروغ څنګه طهارت (پاکوالی) ترسره کړي؟

١- ناروغ باید د طهارت لپاره اوبه و کاروي، د کوچني

---

[1] بخاري په کتاب المرضی، باب وضع الید علی المریض، شمېره (٥٦٦٠)، او مسلم په کتاب البر والصلة، باب ثواب المؤمن فیما یصیبه، شمېره (٢٥٧١) د ابن مسعود رضي الله عنه له حدیث څخه نقل کړي.

[2] بخاري په کتاب المرضی، باب ما جاء في کفارة المرض، شمېره (٥٦٤٠)، او مسلم په کتاب البر والصلة، باب ثواب المؤمن فیما یصیبه، شمېره (٢٥٧٢) د عائشې رضي الله عنها له حدیث څخه نقل کړی.

حدث (ناپاکۍ) لپاره اودس، او د لوي حدث (ناپاکۍ) لپاره باید غسل وکړي.

۲- که د اوبو د کارولو توان ونلري؛ د کمزورۍ، د ناروغۍ د زیاتوالي، یا د روغېدو د وخت ځنډوالي له امله؛ نو تیمم دې وکړي.

۳- د تیمم طریقه: یوځل خپل دواړه لاسونه په پاکه ځمکه ووهي، بیا دې په دواړو لاسونو سره خپل ټول مخ مسح کړي، بیا دې خپل لاسونه یو پر بل باندې مسح کړي.

۴- که خپله طهارت نشي کولی، نو بل څوک دې ورته اودس یا تیمم ورکړي.

۵- که د طهارت پر ځینو غړو کې زخم وي؛ اوبو سره دې ووینځي، که چېرته اوبه ورته ضرر رسوي؛ نو په هماغه ځای دې مسح وکړي، خپل لاس دې په اوبو لوند کړي او د زخم پر ځای دې کش کړي، او که مسحه هم ورته ضرر رسوي؛ نو تیمم دې ترې وکړي.

۶- که د بدن په ځینو غړو کې د ماتېدو له وجې په ګچ (پلستر) باندې تړلی وي؛ د مینځلو په بدل کې دې ورباندې مسح وکړي، او تیمم ته اړتیا نشته؛ ځکه چې مسح د غسل بدیل ده.

۷- تیمم پر دیوال یا نورو پاکو شیانو باندې هم جواز لري، خو باید غبار ولري، که دیوال د ځمکې له جنس څخه پرته په بل شي باندې مسح شوی وي لکه رنګ کړی شوی وي، نو پر هغه تیمم نه کېږي مګر دا چې دیوال باندې غبار وي.

۸ـ که هغه ځمکه یا دیوال ته لاسرسی ونلري چې غبار ولري؛ نو ستونزه نشته چې یوې لوښي یا رومال کې خاوره واچوي او هغه باندې تیمم وکړي.

۹ـ که یو لمونځ لپاره تیمم وکړي، او د لمونځ تر بل وخت پورې په طهارت کې وي؛ نو په همدې لومړي تیمم سره لمونځ کولی شي، او بل لمونځ لپاره دویم تیمم ته اړتیا نشته؛ ځکه چې هغه تر دې دمه په طهارت کې دي، او د تیمم د باطلېدو لپاره څه نشته، او که چېرته د جنابت له امله یې تیمم کړی وي؛ نو یوازې هغه وخت باید تیمم تکرار کړي چې هغه ته بل جنابت پېښ شي، خو په دې موده کې کوچني حدث (ناپاکۍ) څخه تیمم کولی شي.

۱۰ـ ناروغ باید خپل بدن له نجاساتو څخه پاک وساتي، او که دا کار نشي کولی نو په خپل حالت کې دې لمونځ ادا کړي، او لمونځ یې صحیح ده، او هغه باندې د لمانځه بیا راګرځول نشته.

۱۱ـ ناروغ باید په پاکو جامو کې لمونځ وکړي، او کله چې جامې یې ناپاکې شي؛ هغه باید ومینځي یا یې بدلې کړي، او که دا کار نشي کولی نو په خپل حالت کې دې لمونځ ادا کړي، او لمونځ یې صحیح ده، او هغه باندې د لمانځه بیا راګرځول نشته.

۱۲ـ ناروغ باید په پاک ځای کې لمونځ ادا کړي، کله چې ځای یې ناپاک شي، هغه باید پاک کړي یا یې په پاک باندې بدل کړي، او یا بل پاک څیز پرې واچوي، که بل هېڅ شتون و نه لري، نو په خپل حالت کې دې لمونځ ادا کړي، لمونځ یې

صحيح ده، او هغه باندې د لمانځه بيا راګرځول نشته.

۱۳- ناروغ ته جواز نه لري چې د طهارت د نشتوالي له امله لمونځ وځنډوي، بلکې هغه څه چې کولی شي په طهارت کې يې وکړي، ترسره دې کړي، او خپل لمونځ دې په خپل وخت کې ادا کړي، که څه هم په بدن، جامو، يا د لمونځ ځای کې نجاست وي چې هغه نشي لرې کولی، الله تعالی فرمايي:

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ...﴾

(نو څومره چې کولای شئ له الله څخه ووېرېږئ...)

[التغابن:١٦].

الله ته محتاج بنده

محمد الصالح العثيمين ليکلی دی

په ۱۴۰۳/۱/۹هـ

ناروغ څرنګه لمونځ وکړي؟

۱- ناروغ لپاره اړين ده چې فرضي لمونځونه په ولاړه ترسره کړي، حتی که د منحني (رکوع) په شکل وي، او يا ديوال يا لکړې باندې تکيه وکړي، که چيرې تکيه کولو ته اړتيا ولري.

۲- او که چيرې په ولاړه لمونځ نه شي کولی نو په کيناستو سره دې وکړي، په دې حالت کې غوره ده چې په قيام او رکوع کې د پلتی (تربع) په شکل کښيني.

۳- او که چيرې په کېناستو باندې هم لمونځ نه شي کولی؛ نو په يو اړخ (پر څنګ) دې لمونځ وکړي او مخ يې بايد قبلې

ته وي، ښی اړخ غوره دی، که چیرې مخ قبلې ته نه شي اړولی؛ نو په هماغه لوري دې لمونځ وکړي چې مخ یې وي؛ لمونځ یې صحیح ده، او هغه باندې د لمانځه بیا راګرځول نشته.

۴- که چیرې په اړخ باندې هم لمونځ نه شي کولی، نو په ملاستې باندې دې لمونځ وکړي، چې پښې یې قبلې ته وي، که چیرې خپلې پښې هم قبلې ته نه شي اړولی؛ نو په هر حالت کې چې وي لمونځ دې ادا کړي، او هغه باندې د لمانځه بیا راګرځول نشته.

۵- ناروغ باید خپل لمونځ کې رکوع او سجده وکړي، که چیرې نه شي کولی، نو رکوع او سجدې لپاره دې خپل سر باندې اشاره وکړي، او سجده دې له رکوع څخه ټیټه ترسره کړي، که چیرې رکوع کولی شي خو سجده نه شي کولی، نو د رکوع لپاره دې رکوع وکړي او سجدې لپاره دي اشاره وکړي، که چیرې سجده کولای شي خو رکوع نه شي کولی، نو سجدې لپاره دې سجده وکړي او رکوع لپاره دې اشاره وکړي.

۶- که چیرې رکوع او سجدې لپاره په سر باندې اشاره نه شي کولی؛ نو سترګو سره دې اشاره وکړي، د رکوع لپاره په لږ اندازه سترګې پټې کړي او د سجدې لپاره دې په زیاته اندازه پټې کړي، خو په ګوته اشاره کول، لکه څنګه چې ځینې ناروغان یې کوي، صحیح نه دی، او د کتاب، سنت، یا د علماءو په قولونو کې هغه لپاره هیڅ دلیل نه پیژنم.

۷- که چیرې په سر او سترګو باندې اشاره نه شي کولی؛

نو په زړه سره دې لمونځ وکړي، تکبير دې ووايي، قرائت دې وکړي، او په زړه کې دې رکوع، سجده، قيام، او قعده ترسره کړي، هر چا لپاره هغه شی ده چې نيت يې کړی وي.

۸- ناروغ بايد هر لمونځ په خپل ټاکلي وخت سره وکړي، او هغه واجب عملونه دې ترسره کړي چې توان يې لري، که چيرې هغه باندې د هر لمونځ ادا کول په خپل وخت کې ستونزمن وي، نو هغه کولی شي چې ماسپښين او مازديګر، او ماښام او ماخوستن لمونځونه يوځای ادا کړي، يا د جمع تقديم په شکل (د مازديګر لمونځ د ماسپښين لمونځ سره او ماخوستن لمونځ د ماښام لمونځ سره يو ځای ادا کړي)، يا د جمع تأخير په شکل (د مازديګر لمونځ ماسپښين لمونځ سره او د ماخوستن لمونځ د ماښام لمونځ سره يو ځای ادا کړي)، هر هغه ډول چې اسانه وي هماغه ډول دې وکړي، خو د سهار لمونځ نه د مخکې لمونځ سره او نه د وروسته لمونځ سره جمع کيږي.

۹- که چيرې ناروغ په سفر کې وي او د خپل استوګنځای څخه پرته بل ځای کې درملنه کوي، نو هغه څلور رکعتي (رباعي) لمونځونه لنډوي، د ماسپښين، مازديګر، او ماخوستن لمونځونه دوه دوه رکعتونو ادا کوي، تر هغه چې خپل استوګنځای ته راستون شي، که سفر يې اوږد يا لنډ وي.

ناروغ څنګه روژه ونيسي؟

۱- د ناروغ لپاره د روژې په اړه درې حالتونه دي:

لومړی حالت: دا چې روژه هغه باندې سخته نه وي، او هغه ته ګوابښ ونه لري؛ نو پدې حالت بايد روژه ونيسي.

دويم حالت: کله چې روژه نيول ورباندې سخته وي؛ نو مکروه ده چې روژه ونيسي، ځکه چې د الله تعالى رخصت يې نه دی منلی.

دريم حالت: دا چې روژه ورته ګواښ وي؛ نو په دې حالت کې روژه نيول ورباندې حرام ده، نو که يې ونيسي، د ګناه مرتکب شوی؛ د الله تعالى د دې قول پر اساس:

﴿...وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا﴾

(او تاسو خپل ځانونه مه وژنئ، بېشکه الله پر تاسو باندې بې حده مهربان دی) [النساء:۲۹]، او د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د دې قول په اساس:

«إِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا»

"ستا نفس تا باندې حق لري" متفق عليه دی په يو اوږد حديث کې[۱].

۲ـ کله چې الله تعالى ناروغ ته شفا ورکړي، هغه بايد خپل قضا شوي روژې ونيسي، او تر دويم رمضان پورې دې نه ځنډوي.

۳ـ که چېرې په راتلونکي کې د روژې قضا ادا کول يې ناممکن وي، د هغه ناروغۍ له امله چې د روغېدو هيله يې نه وي، نو په دې حالت کې په رمضان کې د هرې ورځې پر بدل

---

[۱] بخاري په کتاب التهجد، شمېره (۱۱۵۳)، او مسلم په کتاب الصيام، باب النهي عن صوم الدهر، شمېره (۱۱۵۹/۱۸۲-۱۸۶) د عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما له حديث څخه نقل کړې.

يو مسکين ته خواړه ورکړي، يا د قضا شوي ورځ کې دې خواړه ورکړي، يا د مياشتې په پای کې دې يو شمېر مسکينانو ته خواړه چمتو کړي چې د قضا شويو ورځې په اندازه وي، او يا هر ١٠ ورځې وروسته ١٠ مسکينانو ته خواړه ورکړي.

٤- کله چې ناروغ د رمضان څخه وروسته روغ شي، او روژه نيول ورته آسانه وي، او قضا يې ادا نه کړي تر هغه چې مړ شي؛ نو د هغه ولی (نږدې کس) دې د روژې قضا پر ځای کړي؛ که چيرې ولي هم دا کار ونه کړي، نو د هغه د مال څخه دې د هرې ورځې پر بدل يو مسکين ته خواړه ورکول شي، او که چيرې ولي په خپله خواړه ورکړي، نو هيڅ حرج نشته.

نفلي لمونځ

*** فضيلت يې:**

او د الله تعالی رحمت خپلو بنده ګانو لپاره: دا ده چې الله سبحانه وتعالی د هر فرض عبادت لپاره نفلي (تطوعي) عبادت هم مقرر کړی دی، نو فرضي لمونځ په څېر نور لمونځونه شتون لري، او د زکات په څېر نور صدقات شتون لري، او د فرضي روژې په څېر نفلي روژې شتون لري، همدارنګه حج لپاره هم نفلي حج شتون لري، او دا په بنده ګانو باندې د الله تعالی لوی رحمت دی تر څو بنده د دې له لارې څخه هغه ته نږدې شي او ډېر ثواب ترلاسه کړي، او د فرض عباداتو کموالی د دې نفلونو له لارې ترميم کړي؛ ځکه چې د قيامت په ورځ نفلونه د فرضونو کموالی تکميلوي.

نو د نفلي لمونځونو څخه:

۱- د فرض لمونځونو سره تړلي نفلونه:

چې هغه دا دي: د ماسپښين لمونځ څخه مخکې ۴ رکعته په دوو سلامونو سره، او دا د ماسپښين د وخت په داخلېدو سره ادا کېږي، نه مخکې له وخت څخه، او دوه رکعته د ماسپښين لمونځ څخه وروسته، په دې توګه د ماسپښين مجموعي راتبه سنتونه ۶ رکعته جوړېږي، دا ټول د ماسپښين راتبه سنتونه دي، اما مازديګر راتبه سنت نه لري، او دوه رکعته د ماښام لمانځه څخه وروسته، او دوه رکعته د ماخوستن لمانځه څخه وروسته، او دوه رکعته د سهار لمانځه څخه مخکې.

د سهار دوه رکعته ځانګړتیاوې لري:

غوره دا ده چې دا دواړه رکعته په لنډه توګه ادا شي.

او په هغو کې دا قرائت شي:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ ۝١﴾

(ای نبي!) ته (دوی ته) ووایه: ای کافرانو! په لومړي رکعت کې، او

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١﴾

(اې نبي!) ته (دوی ته) ووایه: شان دا دی چې الله یو دی. په دویم رکعت کې، یا د الله تعالی دا قول:

﴿قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا...﴾

ژباړه: ووایئ (اې مؤمنانو!) چې موږ ایمان راوړی دی پر الله او پر هغه (قرآن) چې پر موږ نازل شوی دی...

[البقرة:١٣٦] آیت په سورت البقره کې په لومړی رکعت کې، او

﴿قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ...﴾

ژباړه: ورته وایه ای اهل کتابو هغه څه ته راشئ چې زموږ او ستاسو ترمنځ یو برابر دی... [آل عمران:٦٤] آیت په آل عمران سورت کې په دویم رکعت کې.

او دا سنت ـ یعني: د سهار سنت- هم په سفر کې او هم په حضر کې ادا کېږي.

د دې لپاره چې په دې کې ډېر فضیلت شته، رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د دې په اړه وفرمایل:

«رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

"د سهار دوه رکعته له دې دنیا او هر څه چې په کې دي ډېر غوره دي"[١].

٢ـ د هغو له جملې څخه: وتر دی:

وتر د نفلونو تر ټولو مؤکد لمونځ دی، حتی ځینې علماء د هغه وجوب باندې ټینګار کوي، په دې اړه امام احمد (رحمه الله) فرمايي: "هغه سړی چې وتر پرېږدي، بد سړی دی او د هغه ګواهي نه منل کېږي"[٢].

---

[١] مسلم په كتاب صلاة المسافرين، باب استحباب ركعتي سنة الفجر، شمېره (٧٢٥) د عائشة رضي الله عنها له حدیث څخه نقل کړی.

[٢] وګوره: مسائل الإمام أحمد، رواية ابنه أبي الفضل، (مخ:٥٣) شمېره (١٥٩) ت. طارق عوض الله.

او په وترو سره د شپې د لمونځ پای ته رسيږي، که چېرې ځوک وېره ولري چې د شپې په آخر کې پاڅېدلی نه شي؛ نو د خوب دمخه دې وتر وکړي، او که څوک يقين ولري چې د شپې په آخر کې پاڅيږي، نو د شپې په پای کې د نفلو څخه وروسته دې وتر وکړي، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وفرمايل:

«اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْرًا».

"خپل د شپې وروستی لمونځ وتر جوړ کړئ"[١].

او لږ يې: يو ركعت دی، او ډېر يې: يوولس ركعتونه دي، او تر ټولو ټيټ كمال: درې ركعتونه دي.

که چېرې څوک د وتر لمونځ درې ركعتې وکړي، نو هغه د دې اختيار لري، يا ټول درې ركعتونه دې يوځل له يو تشهد سره ادا کړي، يا د دوو ركعتونو وروسته دې سلام واړوي، بيا دې يو ركعت لمونځ وکړي.

که چېرې څوک د وتر لمونځ هېر کړي يا د خوب له امله پرېښودل شي، نو هغه بايد د ورځې جفت ركعتونه قضايي راوړي، که عادت يې درې ركعتونه وي، هغه بايد څلور ركعتونه وکړي، او که عادت يې پنځه ركعتونه وي، هغه دې بايد شپږ ركعتونه ادا کړي، او همداسې نور؛ ځکه چې په صحيح (حديث) کې له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) څخه

---

[١] بخاري په كتاب الوتر، باب ليجعل آخر صلاته وترًا، شمېره (٩٩٨)، او مسلم په كتاب صلاة المسافرين، باب صلاة الليل مثنى مثنى، شمېره (٧٥١) د ابن عمر رضي الله عنهما له حديث څخه نقل کړي.

روایت دی چې له هغه به کلهد خوب یا ناروغی له امله د شپې لمونځ پاتې شو، نو په سبا باندې به یې دولس رکعته لمونځ کاوه.[1].

٣. د ضحی (څاښت) لمونځ:

او تر ټولو لږ (د ضحی لمونځ) دوه رکعته ده، او د ډېرو لپاره حد نشته؛ ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به د ضحی په وخت کې څلور رکعته لمونځ کاوه، او څومره چې د الله اراده وي په هماغه اندازه دې ورزیات کړي.[2]

او د ضحی وخت: د لمر ختل د یوې نېزې په اندازه، یعنې د لمر له ختلو څخه نږدې پنځلس دقیقې وروسته تر غرمې پورې، یعنې د لمر د زوال څخه نږدې لس دقیقې وړاندې دی.

او د مشروعیت دلیل یې: د ابو هریره رضي الله عنه حدیث دی چې وایي:

«أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ: صِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكْعَتَي الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ»[3].

«زما دوست او ملګري مې - صلی الله علیه وسلم -

---

[1] مسلم په کتاب صلاة المسافرین، باب جامع صلاة اللیل، شمېره (٧٤٦) د عائشة رضي الله عنها له حدیث څخه نقل کړی.

[2] مسلم په کتاب صلاة المسافرین، باب استحباب صلاة الضحی، شمېره (٧١٩) کې د عائشة رضي الله عنها له حدیث څخه نقل کړی.

[3] بخاري په کتاب التطوع، باب صلاة الضحی في الحضر، شمېره (١١٧٨)، او مسلم په کتاب صلاة المسافرین، باب استحباب صلاة الضحی، شمېره (٧٢١) کې نقل کړي.

راته په دربو کارونو وصیت کړی: له هرې میاشتې درې ورځې روژه نیول، د ځاښت دوه رکعته لمونځ کول او دا چې له ویده کېدلو وړاندې وتر وکړم».

او له أبو ذر رضی الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلاَمَى مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزِئُ مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى».

»د هر یو له تاسو په هر بند (مفصل) باندې صدقه ده؛ نو هر سبحان الله ویل صدقه ده، او هر الحمدلله ویل صدقه ده، او هر لا اله الا الله ویل صدقه ده، او هر الله اکبر ویل صدقه ده، او په معروف امر کول صدقه ده، او له منکر نه منع کول صدقه ده، او د ضحی دوه رکعته چې یو څوک یې ادا کوي د دې (صدقو) لپاره بسنه کوي»[1].

د نهي وختونه

دا هغه وختونه دي چې شریعت په هغو کې د نفلي لمونځونو څخه نهي کړې ده؛ یعني: هغه مطلق نفلي لمونځونه چې سبب و نه لري.

---

[1] مسلم په کتاب صلاة المسافرین، باب استحباب صلاة الضحی، شمیره (۷۲۰) کې نقل کړی.

د نهي وختونه درې دي:

لومړی وخت: له سهار لمانځه وروسته تر دې چې لمر د يوې نېزې په اندازه پورته شي، يعني د لمر له ختلو څخه نږدې ۱۵ دقيقې وروسته، د سهار لمانځه لپاره اعتبار: دا ده چې هر انسان په خپله لمونځ وکړي.

دويم وخت: کله چې لمر د اسمان په وسط (غرمې مهال) کې قرار ولري، تر هغه چې لمر زوال وکړي، او دا د ورځ وسط دی، تقريبا لس دقيقې مخکې له دې چې لمر زوال وکړي.

درېم وخت: د مازديګر لمونځ وروسته تر لمر پرېوتو پورې، او معتبر دا دی چې هر مسلمان په خپله لمونځ وکړي، نو کله چې يو انسان د مازديګر لمونځ وکړي؛ بيا تر لمر پرېوتو پورې لمونځ کول پرې حرامېږي.

خو له هغو څخه مستثنی:

۱) فرض لمونځونه، لکه: که چېرته يو سړی ته د پخوا فوت شوي لمونځ په دې وختونو کې ور ياد شي، نو په دې وختونو کې يې ادا کولی شي؛ د رسول الله صلی الله عليه وسلم د دې عمومي حديث په استناد سره:

«مَنْ نَامَ عَنْ صَلَاةٍ أَوْ نَسِيَهَا؛ فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا».

"چا څخه چې د خوب له کبله لمونځ پاتې شي او يا يې هېر

شي؛ نو كله چې يې په ياد راشي، بيا دې ادا كړي"[1].

او د راجح قول په اساس، هغه نفل لمونځونه چې سبب ولري مستثنی دي؛ ځكه چې دا لمونځونه د خپل سبب سره تړلي دي، او لمونځ همدې سبب ته راجع كيږي، نو په دې سره هغه حكمت منتفي كيږي چې د هغې له وجې څخه نهي رامنځته شوې ده، د مثال په توګه: كه چېرته د مازديګر لمونځ وروسته جومات ته داخل شوې، نو دوه ركعت تحيه المسجد به ادا كړې؛ د رسول الله صلى الله عليه وسلم د دې حديث په اساس:

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ؛ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ».

"كله چې يو له تاسو څخه جومات ته ننوځي، تر هغه پورې دې نه كښيني چې دوه ركعته لمونځ يې نه وي ادا كړی"[2]،

او همدارنګه كه د سهار لمونځ څخه وروسته، يا د لمر د زوال په وخت كې داخل شي.

كه د مازديګر لمانځه وروسته لمر ونيول شي (كسوف)، نو د كسوف لمونځ ادا كولی شي؛ ځكه چې دا سبب لرونكی لمونځ دی.

كه چېرته يو څوک د قرآن تلاوت وكړي، او د سجدې آيت

---

[1] بخاري په كتاب مواقيت الصلاة، باب من نسي صلاة، شمېره (٥٩٧)، او مسلم په كتاب المساجد، باب قضاء الصلاة الفائتة، شمېره (٦٨٤) د انس رضي الله عنه له حديث څخه نقل كړی، او بخاري خوب نه دی ياد كړی.

[2] بخاري په كتاب التهجد، باب ما جاء في التطوع مثنى مثنى، شمېره(١١٦٣)، او مسلم په كتاب الصلاة، باب استحباب تحية المسجد، شمېره (٧١٤) د ابو قتادة رضي الله له حديث څخه نقل كړي.

ته ورسپړي، نو هغه باید سجده وکړي؛ که څه هم ممنوعه وختونو کې وي، ځکه چې دا هم سبب لرونکی لمونځ دی.

د لمونځ پرېښودونکي حکم

پوښتنه: که یو سړی خپل کورنۍ ته د لمونځ امر وکړي، خو دوی غوږ ونه نیسي، ایا له دوی سره اوسېدلی شي او اختلاط کولی شي، یا باید له کوره ووځي؟

ځواب: که دا کورنۍ په هیڅ صورت فرض لمونځ نه ادا کوي، نو دوی کافر او مرتد دي، له اسلام څخه بهر دي، په دې حالت کې له دوی سره اوسېدل حرام دي.

خو اړینه ده چې هغه دوی ته په دعوت کولو کې ټینګار وکړي او بیا بیا هڅه وکړي، ښایي الله تعالی هغوی ته هدایت وکړي؛ ځکه چې د لمونځ پرېښودونکی – العیاذ بالله – د کتاب، سنت، صحابه کرامو او د صحیح دلیلونو پر اساس کافر دی، نو له دې ډېر خطرناک عمل څخه ځان ساتل اړین دی.

د قرآن کریم څخه د الله تعالی دا قول د مشرکینو په هکله ده:

﴿فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِ...﴾

(نو که توبه یې وویستله، لمونځ یې ترسره کړ، او زکات یې ورکړ نو بیا خو ستاسي دیني ورونه دي...) [التوبة: ١١]، د آیت مفهوم دا دی چې که دوی لمونځ نه کوي، بیا زموږ دیني ورورنه نه دي، د ګناهونو له امله – که څه هم سترې وي – دیني ورورولي له منځه نه ځي، خو د اسلام نه د وتلو له امله

له منځه ځي.

او په سنت کې د جابر رضي الله عنه د حديث له مخې چې مسلم روايت کړی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ تَرْكُ الصَّلَاةِ»،

"د يو سړي او د کفر او شرک ترمنځ د لمونځ پرېښودل دي"[1]، او په سننو کې د بريده رضي الله عنه د حديث له مخې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ: الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ».

«هغه پيمان چې زموږ او د دوی تر منځه دی لمونځ دی، نو چا چې پرېښود يقينا چې کفر يې کړی دی»[2].

اما د صحابه کرامو له اقوالو څخه، امير المومنين عمر رضي الله عنه فرمايي: "څوک چې لمونځ پرېږدي په اسلام کې حصه نه لري"[3] او د "الحظ" معنا نصيب ده، او دلته د نفي په سياق کې نکره (عامه) راغلې، يعني: هيڅ نصيب نه لري،

---

[1] مسلم په کتاب الإيمان، باب بيان إطلاق اسم الكفر على من ترك الصلاة، شمېره (٨٢) کې نقل کړی.

[2] ترمذي په کتاب الإيمان، باب ما جاء في ترك الصلاة، شمېره (٢٦٢١)، او نسائي په کتاب الصلاة، باب الحكم في تارك الصلاة، شمېره (٤٦٤)، او ابن ماجه په کتاب إقامة الصلاة، باب ما جاء فيمن ترك الصلاة، شمېره (١٠٧٩)، او أحمد (٣٤٦/٥) کې نقل کړی.

[3] مالك په الموطأ- رواية يحيى بن يحيى: په کتاب الصلاة، باب العمل فيمن غلبه الدم، (٨١/١) په شمېره (٩٣)، او عبد الرازق په «المصنف» (١٥٠/١)، او ابن أبي شيبة په «المصنف» (٢٥/١١)، او أحمد په «الزهد» مخ (١٥٤) کې نقل کړي.

نه لږ او نه ډېر.

عبد الله بن شقيق ويلي دي: "د نبي اکرم صلى الله عليه وسلم صحابه کرام په داسې هيڅ يو عمل په يو نظر نه دي چې پرېښودل يې کفر وي، پرته د لمونځ څخه"[۱].

اما د صحيح نظر له مخې ويل کېږي چې: ډيا دا معقول دی چې يو سړی چې په زړه کې يې د خردل د دانې په اندازه ايمان وي، د لمونځ عظمت وپېژني، او د الله جل جلاله په لمونځ باندې خاصه پاملرنه وپېژني، بيا هم په مطلق ډول سره لمونځ پرېږدي؟! دا ناشونې ده.

ما د هغو کسانو دلائلو کې فکر وکړ چې وايي: د لمونځ پرېښودونکی کافر نه دی، دغه دلايل مې د پنځو حالتونو څخه بهر و نه موندل:

۱- يا دا چې په دې کې هيڅ دليل نشته.

۲- يا دا چې په داسې يو وصف سره مقيده شوې وي چې هغه سره د لمونځ پرېښودل منع کېدی شي.

۳- يا دا چې په داسې يو حالت سره محدوده شوې وي چې په هغو کې د لمونځ پرېښودل عذر ګڼل کېږي.

٤- او يا دا چې عمومي ده، نو د لمونځ پرېښودونکی د کفر په احاديثو سره ځانګړی کېږي.

٥- يا دا چې ضعيف دي او د صحيحو احاديثو په وړاندې

---

[۱] ترمذي په کتاب الإيمان، باب ما جاء في ترك الصلاة، شمېره (۲٦۲۲) کې نقل کړی.

مقاومت نه شي کولی.

او په نصونو کې دا نشته چې د لمونځ پرېښودونکی مومن دی، یا به جنت ته داخل شي، یا به له دوزخ نه خلاصیږي، او داسي نور، او هغه څه چې اړین دي چې د لمونځ پرېښودونکي په اړه د کفر تاویل وکړو، دا ده چې ایا دا د نعمت کفر دی، یا د کفر څخه وړکی کفر دی.

"او کله چې څرګنده شي چې د لمونځ پرېښودونکي کفر د ارتداد کفر دی؛ نو په دې کفر سره د مرتدینو احکام پرې تطبيقيږي، چې ځینې یې دا دي:

لومړی: هغه سره واده کول صحیح نه دی، که چېرې د هغه نکاح هم شوې وي او لمونځ نه کوي، نو دا نکاح باطل ده او په دې نکاح سره ښځه هغه ته حلاله نه ده؛ د الله تعالی د دې وینا پر اساس چې د مهاجرینو ښځو په اړه فرمایي:

﴿...فَإِنۡ عَلِمۡتُمُوهُنَّ مُؤۡمِنَٰتٖ فَلَا تَرۡجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلۡكُفَّارِۖ لَا هُنَّ حِلّٞ لَّهُمۡ وَلَا هُمۡ يَحِلُّونَ لَهُنَّ...﴾

(... نو که چېرې تاسي ته مومناني معلومې شوې؛ نو بېرته يې کافرو ته مه ورستنوئ؛ هغوی نه دوی ته حلالې دي او نه دوی (کافران) هغوی ته حلال دي...) [الممتحنة:۱۰].

دویم: که چېرې هغه د واده وروسته لمونځ پرېږدي، نو نکاح يې فسخ کېږي او ښځه يې پرې حرامه ده؛ د مخکې تشریح شوې آیت له مخې، چې د علماءو په نظر د دخول مخکې یا وروسته توپیر لري.

دریم: لمونځ پرېښودونکی سړی که حیوان ذبح کړي، نو

هغه ذبیحه نه خوړل کیږي؛ ځکه چې حرامه ده، که یهودي یا نصراني یې ذبح کړي، نو د هغه د ذبیحې څخه خوړل موږ ته حلال دي، په دې صورت کې – العیاذ بالله – د هغه ذبیحه د یهودو او نصاراوو په پرتله ډېره ناپاکه ده.

څلورم: هغه ته مکه مکرمې ته یا د حرم حدودو ته ننوتل روا نه دی؛ د الله تعالی د دې قول له مخې:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡمُشۡرِكُونَ نَجَسٞ فَلَا يَقۡرَبُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ بَعۡدَ عَامِهِمۡ هَٰذَا...﴾

(ای مومنانو! مشرکان ناولي دي نو له سږ کال وروسته دې مسجد حرام ته نه ورنږدې کیږي...) [التوبة:٢٨].

پنځم: که چیرې د هغه له خپلوانو څوک مړ شي، نو هغه په میراث کې حق نه لري، د مثال په توګه: یو مسلمان سړی چې لمونځ کوي، مړ شي او یو زوی یې پاتې شي چې لمونځ نه کوي او یو لري د تره زوی (عاصبي) پاتې وي، نو میراث به څوک ترلاسه کوي؟

ځواب: د تره زوی به میراث اخلي، نه هغه زوی چې لمونځ نه کوي؛ د اسامه د حدیث له مخې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

«لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ».

"مسلمان له کافر څخه میراث نه وړي، او نه کافر له

مسلمان څخه میراث وړي" متفق علیه[1]، او د هغه صلی الله علیه وسلم د دې حدیث له مخې:

«أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَلِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ».

"فرایض (میراث) استحقاق لرونکو ته ورکړئ، او پاتې شوي میراث د نږدې نارینه و پورې تړاو لري" متفق علیه[2]، دا مثال د ټولو وارثانو په اړه تطبیقیږي.

شپږم: که چېرې هغه مړ شي، نو هغه ته غسل او کفن نه ورکول کیږي، او هغه باندې لمونځ نه کیږي، او نه مسلمانانو سره خښول کیږي، نو؛ په دې حالت کې څه وکړو؟

ځواب: هغه به صحرا ته وړو، هغه ته به یوه کنده وکیندو، او په خپلو جامو کې به یې خښوو؛ ځکه چې هغه هیڅ حرمت نه لري، نو په دې اساس، که چېرې څوک مړ شي او د هغه نږدې خپلوان پوه وي چې مړ شوي کس لمونځ نه کاوه، نو هغه حق نه لري چې مسلمانانو ته یې د لمونځ لپاره وړاندې کړي.

اووم: هغه به په قیامت کې د فرعون، هامان، قارون او أُبي بن خلف سره یوځای حشر شي – د کفر مشرانو (العیاذ بالله) – او جنت ته به نه ننوځي، د هغه خپلوانو ته روا نه ده چې هغه لپاره د مغفرت غوښتنه وکړي؛ ځکه هغه کافر دی او د

[1] بخاري په کتاب الفرائض، باب لا یرث المسلم الکافر، شمېره (٦٧٦٤)، او مسلم په کتاب الفرائض، شمېره (١٦١٤) کې نقل کړي.

[2] بخاري په کتاب الفرائض، باب میراث الولد من أبیه وأمه، شمېره (٦٧٣٢)، او مسلم په کتاب الفرائض، باب ألحقوا الفرائض بأهلها، شمېره (١٦١٥) کې د ابن عباس رضي الله عنهما له حدیث څخه نقل کړي.

دې مستحق نه دی؛ د الله تعالی د دې قول له مخې:[1]

﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسۡتَغۡفِرُواْ لِلۡمُشۡرِكِينَ وَلَوۡ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرۡبَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمۡ أَنَّهُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ١١٣﴾

(نبي او هغو کسانو لپاره چې ایمان یې راوړی دی؛ روا نه دي چې د مشرکانو لپاره مغفرت وغواړي اګر که دغه (مشرکان) رشته داران هم وي، وروسته له دې نه چې دوی ته دا ښه ښکاره شوه چې یقیناً دوی د دوزخ والا دي ۱۱۳﴾ [التوبة:۱۱۳].

ورونو! دا مسئله ډېره خطرناکه ده، او له بده مرغه ځینې خلک په دې جدي مسئله کې بې پروايي کوي.

خو د توبې دروازه – الحمدلله – خلاصه ده، لکه څنګه چې الله تعالی فرمايي:

﴿فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ٥٩ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا ٦٠ جَنَّٰتِ عَدۡنٍ ٱلَّتِي وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعۡدُهُۥ مَأۡتِيّٗا ٦١ لَّا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوًا إِلَّا سَلَٰمٗاۖ وَلَهُمۡ رِزۡقُهُمۡ فِيهَا بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ٦٢﴾

(نو له دوی نه وروسته داسې بد ځای ناستي پیدا شول چې

---

[1] او دا هغه څه دي چې امام أحمد په «المسند» (۱٦۹/۲) کې د عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما له حدیث څخه نقل کړی.

لمونځونه يې ضايع کړل او د شهوتونو پيروي يې وکړه، نو ژر به دوی د خپلې بدۍ له انجام سره ملاقات وکړي ٥٩

مګر هغه څوک چې توبه وباسي او ايمان راوړي او نېك عمل وکړي، نو دغه کسان دي چې دوی به جنت ته داخلېږي او پر دوی به د هيڅ شي ظلم نه کيږي ٦٠

د تل اوسېدونې جنتونو ته، هغه چې رحمٰن يې وعده کړې ده له خپلو بنده ګانو سره په ناليدلو، بېشکه (الله) چې دی، د ده وعده (خامخا) راتلونکې ده ٦١

دوی به په دغو (جنتونو) کې لغوه خبرې نه اوري بس سلام به اوري، او د دوی لپاره په دغو (جنتونو) کې سبا او بېګاه د دوی رزق دی ٦٢) [مريم:٥٩-٦٢].

نو له الله تعالی څخه غواړو چې مونږ او زمونږ مسلمان ورونه دې د هغه په اطاعت کې په هغه ډول قايم ولري چې هغه راضي وي. والله أعلم، وصلَّى الله وسلَّم على نبيِّنا محمد، وعلى آله وصحبه أجمعين.

محمد بن صالح العثيمين

توبه

توبه: د الله تعالی له نافرمانۍ څخه د هغه د اطاعت په لور راګرځېدل دي.

توبه هر مومن باندې فرض ده.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوۡبَةٗ نَّصُوحًا...﴾

(اې هغو کسانو چې ايمان يې راوړی! الله ته توبه وباسئ،

سوچه توبه...) [التحريم:٨].

توبه الله عزوجل ته محبوبه ده.

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلۡمُتَطَهِّرِينَ﴾

(... بېشکه الله تعالی خوښوي توبه ایستونکی (له ګناهونو څخه) او خوښوي ځان ساتونکي له (پلیتیو څخه). [البقرة:٢٢٢].

توبه د فلاح (بريا) له لاملونو څخه ده.

﴿...وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ﴾

(... او اي مومنانو تاسو ټول الله ته توبه وباسئ د دې لپاره چې بريا در په برخه شي) [النور:٣١]، فلاح: دا دی چې انسان خپل مطلوب ترلاسه کړي، او له خپلې وېرې څخه خلاص شي.

د توبې له لارې الله تعالی ګناهونه بخښي، هر څومره چې سترې او ډېرې وي.

﴿قُلۡ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسۡرَفُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ لَا تَقۡنَطُواْ مِن رَّحۡمَةِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًاۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ٥٣﴾

(ته (دوی) ته ووايه: ای زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو يې زياتی کړی دی! تاسو د الله له رحمت څخه مه نااميده کيږئ، بېشکه الله ټول ګناهونه بخښي، بېشکه دغه (الله)، هم دی ښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی ٥٣﴾ [الزمر:٥٣]، ای ګناهګاره وروره! د خپل رب له رحمت

څخه مه ناامیده کېږه؛ د توبې دروازه تر هغه وخته پرانېستې ده تر څو چې لمر له لوېديځ څخه راپورته شي.

«إِنَّ اللهَ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ؛ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ؛ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا»

«بېشکه الله تعالی پرانيسي خپل لاس د شپې له خوا د دې لپاره چې توبه وباسي هغه څوک چې د ورځې ترې ګناه شوې وي، او پرانيسي لاس خپل د ورځې د دې لپاره چې توبه وباسي هغه څوک چې د شپې ترې ګناه شوې وي تر هغه وخته پورې چې کله لمر د مغرب (لوېديځ) له طرفه راوخېژي»
رواه مسلم[1].

او څومره خلک دي چې له لويو او ډېرو ګناهونو څخه توبه کوي، او الله ورته بخښنه کوي! الله تعالی فرمايي:

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامًا ٦٨ يُضَٰعَفۡ لَهُ ٱلۡعَذَابُ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَيَخۡلُدۡ فِيهِۦ مُهَانًا ٦٩ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ٧٠﴾

(او هغه کسان دي چې له الله سره بل معبود نه بلي او هغه

[1] مسلم په کتاب التوبة، باب قبول التوبة من الذنوب، شمېره(۲۷۵۹) کې د ابو موسی رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

نفس چې الله حرام كړى وي؛ ناحقه نه قتلوي او زنا نه كوي او څوك چې د غه (كارونه) وكړي (نو) هغه به د خپلې ګناه له سزا سره مخامخ شي ۶۸

د قيامت په ورځ به ده ته عذاب دوه چنده كولى شي او په هغه (عذاب) كې به تل وي، په داسې حال كې چې خوار او ذليله به وي ۶۹

مګر هغه كس چې توبه وباسي او ايمان راوړي او نېك عمل وكړي، نو دغه كسان دي چې الله به د دوى بدى په نېكى سره بدلې كړي او الله له ازله ډېر بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى ۷۰ [الفرقان:۶۸-۷۰].

خالصه (نصوح) توبه هغه ده چې هغې كې پنځه شرطونه شتون ولري:

لومړى: توبه په اخلاص يعنې يوازې د الله تعالى د رضا، ثواب، او د هغه له عذاب څخه د خلاصون لپاره وي.

دوم: د ګناه په كولو باندې پښېماني، چې د ګناه په كولو خپه شي، او د دې افسوس كول چې كاشكې دا ګناه مې نه وى كړې.

دريم: سمدلاسه ګناه پرېښودل، كه چيرې د الله تعالى په حق كې وي، نو هغه بايد پرېږدي كه چيرې حرام كار وي، او كه چيرې دا د يو واجب پرېښودل وي، نو هغه بايد د هغه په ترسره كولو كې بيړه وكړي، كه چيرې هغه د مخلوق په حق كې وي، نو هغه بايد د هغه څخه د خلاصون لپاره بيړه وكړي، يا يې هغه ته بيرته وركړي، يا د هغه څخه بخښنه وغواړي، او هغه يې معاف كړي.

ځلورم: هوډ وکړي چې په راتلونکي کې به دې ګناه ته نه راګرځي.

پنځم: توبه باید د قبولیت له وخت څخه مخکې، یا د اجل د وخت په رارسیدو سره، یا د لویدیځ څخه د لمر د راختلو په وخت کې نه وي، الله تعالى فرمايي:

﴿وَلَيۡسَتِ ٱلتَّوۡبَةُ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ إِنِّي تُبۡتُ ٱلۡـَٰٔنَ...﴾

(خو د هغو خلکو لپاره توبه نشته چې پرله پسې بد کارونه کوي تر دې پورې چې کله له هغو نه د یو تن مرګ رارسیږي؛ نو په هغه وخت کې وايي چې اوس مې توبه وایستله...) [النساء:١٨]، او نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا؛ تَابَ اللهُ عَلَيْهِ».

«هغه څوک چې له دې نه مخکې توبه وکړي چې لمر له لویدیځ خوا نه راووځي، الله به د هغه توبه قبوله کړي» مسلم روايت کړی[١]، «یا الله! مونږ ته د خالصې توبې توفيق راکړه، او زمونږ (توبه) قبوله کړه، بېشکه ته ښه اوربدونکی، ښه پوهېدونکی یې».

لیکنه: محمد الصالح العثيمين

په ١۴٠۶/۴/١٧ هـ

[١] مسلم په کتاب الذکر، باب استحباب الاستغفار، شمېره (٢٧٠٣) کې د ابو هريرة رضي الله عنه له حديث څخه نقل کړی.

دریم فصل: جنازې

د مړي د غسل احکام.

د مړي د غسل کولو طریقه.

د مړي د کفن کولو طریقه.

پر مړي د جنازې لمونځ طریقه.

د مړي د خښولو طریقه.

د مړي د غسل احکام

الحمد للّه ربِّ العالمين، وأشهد أنْ لا إله إلّا الله، وحده لا شريك له، إِلَهُ الأوَّلين والآخرين، وأشهد أنَّ محمدًا عبده ورسوله، خاتم النَّبيين، وإِمَامُ المُتَّقين، صلَّى الله عليه وعلى آلِه وأصحابه، ومن تَبِعَهُم بإِحسانٍ إلى يوم الدِّين، وسلَّم تسليمًا، أمَّا بعد:

دا مړي ته غسل، کفن ورکول، او د دفنولو په اړه لنډ معلومات دي، په دې موضوع ته له داخلېدلو نه مخکې لاندې ټکي په پام کې نیسو:

١ ـ د مسلمان مړي غسل، کفن کول او دفنول فرض کفایي دہ، نو هغه څوک چې دا کار کوي، باید د دې فرض د ادا کولو نیت وکړي، ترڅو د الله تعالی څخه د دې عمل اجر ترلاسه کړي، خو د کافر مړی ته غسل نه ورکول کیږي، او نه کفنیږي، او نه له مسلمانانو سره خښیږي.

٢ ـ غسل ورکونکی د مړي رازونه پټ ساتي، نو باید ټول ضروري کارونه په احتیاط او پوره مسئولیت سره ترسره کړي.

۳- غسل ورکونکی د مړي رازونه پټ ساتي او هېڅ ناخوښه څه (لکه د بدن عیبونه) چې وګوري، د هېڅ چا سره نه شریکوي.

۴- غسل ورکونکی د مړي رازونه پټ ساتي، نو هغه باید له هغه چا پرته چې ورته اړتیا لري؛ په اړولو، اوبو اچولو، او داسې نورو کې د مرستې لپاره، بل چا ته اجازه ورنه کړي.

غسل ورکونکی د مړي رازونه پټ ساتي، نو هغه باید له هغه سره په مهربانۍ او درناوي چلند وکړي، او د جامو د ایستلو، مینځلو او داسې نورو په وخت کې باید تاوتریخوالی یا کینه ونه کړي.

۶- سړی ښځې ته غسل نه ورکوي، مګر دا چې هغه یې ښځه وي، او نه ښځه سړي ته غسل ورکوي مګر دا چې هغه یې میړه وي، پرته له هغه چا څخه چې عمر یې له اوو کلونو څخه کم وي، په دې حالت کې سړی او ښځه هغه ته غسل ورکولی شي، که هغه نارینه وي یا ښځینه.

۷- د غسل کوونکي لپاره سپارښتنه کیږي چې کله غسل پای ته ورسوي نو غسل وکړي، لکه څنګه چې هغه د لویو ناپاکیو (جنابت) لپاره غسل کوي، او که غسل ونه کړي، نو پرې ګناه نشته.

د مړي د غسل طریقه

د مړي په غسل ورکولو کې اړین ده چې: د هغه ټول بدن په اوبو سره ومینځل شي تر هغه چې پاک شي. غوره ده چې لاندې کارونه ترسره شي:

۱- مړی باید د غسل ورکولو لپاره په داسې شي کېښودل شي چې سر یې لوړ او پښې یې ټیټې وي.

۲- د مړي د شرمګاه شاوخوا د نوم څخه تر زنګون پورې یوې ټوکرې باندې تاو کړي او بیا یې جامې وباسي؛ ترڅو د جامو په لیرې کولو سره یې عورت ښکاره نه شي.

۳= جامې یې په نرمۍ سره لیرې شي.

۴- غسل ورکونکی خپل لاسونو په ټوکرۍ تاووي، بیا د مړي شرمګاه پرته له دې چې ښکاره شي مینځي تر هغه چې پاک شي، بیا دې باید ټوکرۍ لرې وغورځوي.

۵- یوه ټوکر (ټوټه) دې په اوبو لمده کړي او د مړي غاښونه او پوزه دې پرې پاکه کړي.

۶- د مړي مخ، لاسونه یې تر څنګلو پورې، سر یې او پښې یې تر ښنګرو پورې ومینځل شي، د چپ لاس څخه مخکې ښي لاس او د چپ پښې څخه مخکې ښي پښه ومینځي.

۷- د مړي په خوله یا پوزه کې اوبه باید وا نه چول شي؛ یوازې د ټوکر په پاکولو باندې بسنه وشي.

۸- د هغه ټول بدن درې، پنځه، اووه یا ډیر ځله باید ومینځل شي، د بدن د نظافت او پاکوالي د اړتیا پر اساس، او د چپ اړخ څخه مخکې د بدن له ښي اړخ څخه باید پیل وکړي.

۹- غوره ده چې د مینځلو لپاره کارول شوې اوبه د سدر سره ګډې وي. ځکه چې دا په پاکوالي کې ډیر اغیزمن دی، هغه د سدر سره مخلوط شوي اوبه په خپل لاس سره وهي تر هغه چې ځږ یې څرګند شي، بیا دې د هغه سر او ږیره په

هماغه ځړ سره ومینځي، او پاتې ځړ باندې د بدن پاتې برخه ومینځي.

۱۰- غوره ده چې کافور، چې د عطرو یو مشهور ډول دی، د وروستي مینځلو سره ګډ کړي.

۱۱- که مړی وېښتان ولري؛ باید ګمنځ شي، او و نه پوښل شي، او هیڅ شی ترې پرې نه شي.

۱۲- که مړی ښځه وي، نو که ویښتان یې کوڅې شوي وي، نو باید خلاصې شي، او کله چې ومینځل شي او پاکې شي، نو په دریو غوټیو کې کوڅې کېږي او د هغې شاته کېښودل کېږي.

۱۳- که د مړي ځینې غړي جلا شوي وي، هغه هم باید ومینځل شي، او ورسره یوځای کېښودل شي.

۱۴- که چیرې مړی د سوځېدو یا نورو لاملونو له امله خراب شوی وي او مینځل یې ناشونی وي؛ د ډېرو علماوو په اند، هغه ته باید تیمم ورکړ شي، تیمم ورکوونکی په خپل لاس سره ځمکه ووهي او د مړي مخ او لاسونه پرې مسح کړي.

د مړي د کفن کولو طریقه

هغه څه چې د مړي په کفن ورکولو کې واجب دي: یوه ټوکر چې ټول بدن یې پوښلی وي، خو غوره یې په لاندې ډول ده:

۱- کفن باید له دریو سپینو ټوټو څخه جوړ وي، یو د بل باندې کېښودل شي، بیا مړی پرې کېښودل شي، بیا د مړي د ښي اړخ پورتنۍ برخه د هغه سینې ته بیرته وګرځول شي،

بیا دې د هغه کيڼ اړخ ته وګرځوي، بیا د دویم او دریمې ټوټې سره هم همداسې وکړي، بیا دې د سر او پښو پاتې ټوټې برخه دې وتړي.

۲- کفنونه د خوشبویي سره غوړ شي، او د هغو په مینځ کې یو څه حنوط وپاشل شي. حنوط د هغو عطرو مخلوط دی چې د مړو لپاره جوړېږي.

۳- حنوط باید د مړي په مخ، د هغه په تخرګ، خیټه، ورنونه او د سجدو په ځایونو کې لګول کیږي.

۴- مالوچ باندې لږه اندازه حنوط واچول شي او بیا دې د مړي په سترګو، پوزه او شونډو باندې ولګول شي.

۵- مالوچ باندې لږه اندازه حنوط واچول شي او بیا دې د مړي د سورینونو (کوناټیو) په منځ کې دې کېښودل شي، او په یوه ټوکر سره باید وتړل شي.

۶- ښځه په پنځو ټوټو کې کفن کیږي: لنګ، لوپټه (څادر)، کمیس او دوه نورې ټوټې. که چیرې هغه د نارینه وو په څېر کفن شي، نو په دې کې هیڅ حرج نشته.

۷- کله چې مړی په قبر کې کیښودل شي، د کفن غوټې یې باید خلاصې شي.

مړي باندې د لمونځ کولو طریقه

۱- په هر مسلمان مړي باندې جنازې لمونځ کیږي، کوچنی وی یا لوی، نارینه وی یا ښځه.

۲- که حمل د ٤ میاشتو وروسته سقط شي، نو پر هغه هم جنازې لمونځ کیږي، هغه ته هم د لوی مړي په څېر غسل او

کفن ورکول کېږي او بيا پرې لمونځ کېږي.

۳ـ که حمل د ٤ مياشتو دمخه سقط شي، پر هغه لمونځ نه کېږي، ځکه چې په هغه کې روح نه وي ځای پر ځای شوی، او نه غسل ورکول کېږي، نه کفن کېږي، يوازې په ځمکې کې خښول کېږي.

۴ـ امام د جنازې په لمانځه کې د سړي سر خوا ته او د ښځې په منځ کې ودرېږي او خلک د هغه تر شا لمونځ کوي.

۵ـ د جنازې په لمانځه کې څلور تکبيرونه ويل کېږي، په لومړي تکبير کې، د اعوذ بالله او بسم الله له ويلو وروسته، سورت فاتحه تلاوت کېږي.

او له دويم تکبير وروسته پر پيغمبر صلى الله عليه وسلم داسې درود وايي:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

ياالله! پر محمد صلى الله عليه وسلم او د هغه پرکورنۍ رحمت ووروه، لکه پر ابراهيم عليه السلام او د هغه پرکورنۍ دې چې ورولی وو، بېشکه ته ستايل شوی او لوی يې. يا الله ! پر محمد صلى الله عليه وسلم او د هغه پر کورنۍ برکتونه ووروه، لکه پر ابراهيم ـ عليه السلام ـ او د هغه پرکورنۍ دې

چې وروليي وو، بېشکه ته ستايل شوی او لوی يې.[١]

د دريم تکبير وروسته د مړي لپاره دعا کيږي، او غوره ده چې د هغه څه سره دعا وکړي چې له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه په دې اړه روايت شوي دي،[٢] او که دغه دعاګانو باندې نه پوهيږي، نو هغه څه سره دې دعا وکړي چې ورته ياد وي.

"له څلورم تکبير څخه وروسته دې لږ تم شي، بيا دې سلام واړوي، خو که مخکې له سلامه وويل شي چې:

---

[١] بخاري، په شمېره (٣٣٧٠)، او ابو داود، په شمېره (٩٧٨) کې نقل کړي.

[٢] او له هغو له جملې څخه: «اې الله! ژباړه: زموږ مړی، ژوندی، حاضر، غايب، لوی، کوچنی، ښځه او نر وبخښه، له موږ څخه دې چې هر څوک ژوندي ساتلي هغوی په اسلام ټينګ وساته او له موږ څخه دې چې هرڅوک مړه کړي هغوی ريښتيني په ايمان مړه کړه.

اې الله! ده ته بخښنه وکړه، پرې رحم وکړه، ده ته عافيت ورکړه، هغه معاف کړه، استوګنځای يې عزتمند کړه، ده ته قبر پراخه کړه، هغه په اوبو، واورې او ږليو سره پاک کړه، هغه له ګناهونو څخه داسې پاک کړه لکه سپينې جامې چې له خيرو څخه پاکيږي، او د هغه کور د هغه له کور څخه غوره کور سره بدل کړه، او د هغه له کورنۍ څخه غوره کورنۍ او د هغه له ښځې څخه غوره ښځه ورکړه، او هغه جنت ته داخل کړه، او د قبر له عذاب او د اور له عذاب څخه يې وساته.

ای الله! موږ د هغه له اجر څخه مه محروموه، له هغه وروسته مو مه ګمراه کوه، موږ او هغه ته بخښنه وکړه، ای د عالمينو ربه، د هغه قبر د هغه لپاره پراخه کړه او د هغه لپاره يې روښانه کړه. که مړی ماشوم وي، نو بايد وويل شي: ای الله! هغه د مور او پلار لپاره د اجر ذخيره او شفاعت کوونکی وګرځوه چې دعاګانې يې قبولې شوي وي. اې الله! د هغوی تلې درنې کړه، اجرونه يې زيات کړه، هغه د مؤمنانو د نيکو سلفو سره شامل کړه، هغه د ابراهيم عليه السلام په پالنه کې وساته، او په خپل رحمت سره يې د دوزخ له عذاب څخه وساته».

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»؛

(اې زموږ ربه موږ ته په دنيا کې هم نعمت راکړه او په اخرت کې هم نعمت راکړه او د اور له عذاب څخه مو وساته)[١]؛ نو په دې کې هېڅ ډول حرج نشته.

د مړي د ښخولو طريقه

١- واجب ده چې مړی په داسې قبر کې ښخ شي چې د ځناورو څخه يې وساتي، او مخ قبلې ته وي، هر څومره چې قبر ژور وي، هغه غوره ده.

٢- غوره ده چې قبر لحد وي، دا په دې معنی چې د مړي لپاره د قبر په منځ کې، د قبلې لوري ته، يو کونج وکيندل شي.

٣- روا ده چې قبر شق وي، دا په دې معنی چې د مړي لپاره د قبر په منځ کې کنده و کيندل شي، که چېرته ورته اړتيا وي، لکه دا چې ځمکه نرمه وي.

٤- مړی په خپل قبر کې په ښي غاړه قبلې ته مخامخ ايښودل کيږي.

٥- د مړي قبر باندې خښتې کېښودل شي او ټينګې شي، او د هغو په منځ کې خټه وکارول شي، ترڅو خاوره پر مړي باندې پرې نه وځي.

٦- بيا به قبر پټ کړی شي، او قبر بايد لوړ نه وي، او نه

---

[١] بخاري، په شمېره (٦٠٢٦)، او مسلم، په شمېره (٢٦٩٠) کې نقل کړې.

باید په ګچ یا نورو شیانو سره ورغول شي.

۷- په درې وختونو کې د مړي ښخول جواز نه لري:

کله چې لمر وخېژي تر هغه چې د یوې نیزې په اندازه لوړه شي.

کله چې لمر زوال په وخت کې توقف وکړي، تر هغه چې زوال وکړي.

کله چې د لمر د لوېدو لپاره د یو نیزې په اندازه وخت پاتې وي، تر هغه چې په بشپړ ډول غروب وکړي.

د لومړي او وروستي وخت مقدار نږدې پنځلس دقیقې دي، او د دویم وخت مقدار نږدې لس دقیقې یا دې ته نږدې دی.

۸- کافر د مسلمانانو په هدیره کې نه ښخول کېږي، همدارنګه غسل نه ورکول کېږي، او نه کفن کېږي، او نه پرې لمونځ کېږي، بلکې په هغه ځای کې ښخول کېږي چې د چا ملکیت نه وي، مګر دا چې خپل هېواد ته ولېږدول شي.

والحمد لله رب العالمین، وصلی الله وسلم علی نبینا محمد، وعلی آله وصحبه أجمعین.

الله تعالی ته اړمن بنده لیکلی

محمد الصالح العثیمین

***

فهرست

د طهارت، لمونځ او جنازې فقهي احکام ۲
سریزه ۲
لومړی فصل: طهارت ۵
اودس... ۵
غسل... ۹
تیمم ۱۲
په موزو باندې مسح کول.................................. ۱۵
د موزو، پګړیو او جبیره (پټیی یا پلستر) په اړه د پوښتنو یوه ټولګه
.... ۲۲
موزو باندې مسح ۲۲
پر پګړیو مسح کول: ۳۵
په جبیرې (پټۍ پلستر) مسح کول.......................... ۳۶
دویم فصل: لمونځ.. ۳۹
لمونځ... ۴۰
د سهو سجدې احکام...................................... ۶۳
د تلاوت سجده ۷۱
* د سجدې تلاوت طریقه:.................................. ۷۲
د مسافر لمونځ او روژه ۷۴
څوک چې الوتکه کې سفر کوي څرنګه لمونځ وکړي؟ ۷۸
مسافر په الوتکه کې څرنګه د حج او عمرې لپاره احرام تړي؟ ۷۹
ناروغي، او هغه شیان چې ناروغ باید ورته پاملرنه وکړي ۸۰
ناروغ څنګه طهارت (پاکوالی) ترسره کړي؟ ۸۲
ناروغ څرنګه لمونځ وکړي؟ ۸۵
ناروغ څنګه روژه ونیسي؟ ۸۷

نفلي لمونځ.. ۸۹
* فضيلت يې: ۸۹
نو د نفلي لمونځونو څخه: ۹۰
د نهي وختونه.. ۹٤
د لمونځ پرېښودونکي حکم.. ۹۷
توبه.. ۱۰٤
دريم فصل: جنازې ۱۰۹
د مړي د غسل احکام.. ۱۰۹
د مړي د غسل طريقه ۱۱۰
د مړي د کفن کولو طريقه.. ۱۱۲
مړي باندې د لمونځ کولو طريقه.. ۱۱۳
د مړي د ښخولو طريقه.. ۱۱٦

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

د حرمين پيغام

د مسجد الحرام او مسجد نبوي زيارت كونكو لپاره لاربنود
مواد په ژبو كې